

POLSKA
AKADEMIA
NAUK

II
Kongres
Nauki
Polskiej

Materiały i dokumenty

tom I

OSSOLINEUM

POLSKA AKADEMIA NAUK

Prezydium Komitetu Organizacyjnego
II Kongresu Nauki Polskiej

Włodzimierz Trzebiatowski · Przewodniczący
Jan Kaczmarek · Wiceprzewodniczący
Jerzy Bukowski, Janusz Groszkowski
Romuald Jezierski, Witold Nowacki
Kazimierz Secomski, Dionizy Smoleński
Edward Haloń · Sekretarz

II Kongres Nauki Polskiej

MATERIAŁY I DOKUMENTY

Warszawa, 26 – 29 czerwca 1973 r.

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

POLSKA AKADEMIA NAUK

II Kongres Nauki Polskiej

MATERIAŁY I DOKUMENTY

TOM I
Sesje plenarne

26 i 29 czerwca 1973 r.

WARSZAWA 1974

SPIS TREŚCI

	str.
Wstęp	5
Włodzimierz Trzebiatowski: <i>Na otwarcie II Kongresu Nauki Polskiej</i>	7
Edward Gierek: <i>Nauka instrumentem socjalistycznego rozwoju Polski</i>	11
Włodzimierz Trzebiatowski: <i>Nauka w Polsce Ludowej</i>	20
Jan Kaczmarek: <i>Perspektywy rozwoju nauki polskiej</i>	60
Dyskusja	115
Tadeusz Kotarbiński	115
Jean Coulomb	117
Mstisław W. Kieldysz	120
Sylwester Kaliski	126
Włodzimierz Kuryłowicz	131
Jerzy Grzymek	133
Jerzy Topolski	137
Józef Błaszczak	140
Kazimierz Urbanik	142
Marek Samoć	145
Kazimierz Secomski: <i>W sprawie uchwały II Kongresu Nauki Polskiej „Nauka w służbie narodu”</i>	148
Uchwała II Kongresu Nauki Polskiej	154
Apel uczestników II Kongresu Nauki Polskiej do uczonych świata	192
Włodzimierz Trzebiatowski: <i>Na zamknięcie II Kongresu Nauki Polskiej</i>	195
Edward Haloń: <i>II Kongres Nauki Polskiej. Przygotowania i obrady</i>	198
Aneksy	239
Uchwała 16/71 Prezydium PAN z 15.VI.1971 r. w sprawie zwołania II Kongresu Nauki Polskiej	239
Decyzja Prezydium Rządu z 29.VI.1971 r. w sprawie zwołania II Kongresu Nauki Polskiej	240
Skład osobowy Komitetu Organizacyjnego II Kongresu Nauki Polskiej	241
Uchwała nr 1/71 Komitetu Organizacyjnego II Kongresu Nauki Polskiej z 18.X.1971 r. w sprawie programu prac przygotowawczych do II Kongresu	244
Uchwała nr 2/71 Komitetu Organizacyjnego II Kongresu Nauki Polskiej z 18.X.1971 r. w sprawie sieci sekcji i podsekcji Komitetu	249
Uchwała nr 3/71 Komitetu Organizacyjnego II Kongresu Nauki Polskiej z 18.X.1971 r. w sprawie regulaminu Komitetu Organizacyjnego II KNP oraz regulaminu sekcji, podsekcji i komisji problemowych	253
Komisja Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki	256
Wykaz uczestników II Kongresu Nauki Polskiej	258

EDWARD HAŁOŃ

*Sekretarz Komitetu Organizacyjnego
II Kongresu Nauki Polskiej*

II KONGRES NAUKI POLSKIEJ PRZYGOTOWANIA I OBRADY

USTALENIE CELÓW, ZADAŃ I ORGANIZACJI KONGRESU

W dwudziestą rocznicę uroczystego otwarcia obrad I Kongresu Nauki Polskiej, tj. 29.VI.1971 r., Prezydium Rządu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zatwierdziło uchwałę Prezydium Polskiej Akademii Nauk w sprawie organizacji II Kongresu Nauki Polskiej oraz ustaliło skład osobowy Komitetu Organizacyjnego Kongresu z prezesem Polskiej Akademii Nauk na czele.

Idea kongresów nauki, żywa już w okresie Polski międzywojennej, w Polsce Ludowej znalazła swoje potwierdzenie w dekreście z 28.X.1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. Dekret ten stanowił, że minister oświaty, przy współdziałaniu reprezentatywnego organu świata nauki — Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego — zwołuje kongresy nauki polskiej obejmujące wszystkie jej dziedziny, bez względu na formy organizacyjne, w celu rozważenia potrzeb nauki polskiej, kierunków jej rozwoju i organizacji.

Zorganizowany na tej podstawie w połowie 1951 r. I Kongres Nauki Polskiej był wydarzeniem wielkim. Z jednej strony Kongres zamykał pierwszy etap powojennej odbudowy i rozbudowy sieci szkół wyższych, bibliotek, archiwów i muzeów oraz krystalizowania się pionu resortowych placówek naukowo-badawczych. Z drugiej strony uchwały Kongresu otwierały etap nowy — rozwoju nauki w nowych warunkach socjalistycznej państwowości — charakteryzujący się dostosowaniem organizacji badań naukowych i szkolnictwa wyższego do zadań, jakie po zrealizowaniu 3-letniego planu odbudowy gospodarczej kraju postawiło przed nauką budownictwo podstaw socjalizmu w Polsce i 6-letni plan industrializacji kraju.

Prowadzone na szeroką skalę przez okres ponad 2 lat prace przygotowawcze umożliwiły dokonanie analizy i oceny stanu nauki polskiej oraz wytyczenie kierunków jej dalszego rozwoju. Kongres pogłębił proces przebudowy metodologicznej w nauce, wypracował nowe formy trójpionowej organizacji nauki, odpowiadające potrzebom państwa o nowym ustroju społeczno-politycznym i podjął uchwałę w sprawie utworzenia Polskiej Akademii Nauk, jako najwyższej instytucji naukowej w kraju, powołanej do reprezentowania nauki polskiej w kraju i za granicą, do współdziałania z naczelnymi organami w sprawach dotyczących nauki polskiej jako całości i do prowadzenia badań naukowych w sieci własnych placówek naukowo-badawczych. Wprowadził także zasadę planowania i koordynacji prac badawczych, synchronizowanych z 6-letnim planem uprzemysłowienia kraju. Znalazło to swój wyraz w opracowanych przez Akademię Nauk w latach 1952–1954 *Wytocznych do planu badań szczególnie ważnych dla gospodarki narodowej*. W rezolucji I Kongresu świat polskiej nauki potwierdził gotowość włączenia nauki do re-

alizacji zadań badawczych związanych z przebudową gospodarczą kraju oraz jego rozwojem społecznym i kulturalnym.

W okresie dwóch dziesiątków lat, jakie upłynęły od I Kongresu Nauki Polskiej, nastąpiły w Polsce poważne zmiany. Potencjał nauki polskiej, określony kadrą pracowników nauki, nakładami finansowymi, liczbą szkół wyższych i placówek naukowo-badawczych oraz ich wyposażeniem — wzrósł wielokrotnie. Rozbudowana sieć szkół wyższych, instytutów naukowo-badawczych Akademii i resortów oraz placówek tzw. zaplecza naukowo-technicznego przyczyniła się do wyrównywania dysproporcji zarówno w zakresie rozwoju poszczególnych dziedzin nauki, jak i w przestrzennym rozmieszczeniu jej potencjału w kraju, a w konsekwencji do wypełnienia istniejących przed wojną białych plam na mapie polskiej nauki. Wzrosły kadry wysoko kwalifikowanych pracowników naukowych: kilkakrotnie profesorów i docentów, kilkunastokrotnie doktorów. Nastąpiły zmiany w kształcie organizacyjnym i systemie kierowania nauką. Poszczególne fazy rozwoju przechodziło szkolnictwo wyższe i Polska Akademia Nauk. Powołany w 1960 r. Komitet do Spraw Techniki, po 3 latach został przekształcony w Komitet Nauki i Techniki, aby w 1972 r. wejść w nowo powołane Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Następowaly zmiany w systemie planowania, koordynacji i finansowania badań naukowych. Rozwinął się społeczny ruch naukowy. W nauce zrodziły się i rozwinęły nowe dyscypliny, powstały nowe szkoły naukowe, kompleksowość i zespolowość badań stały się oczywiste. Zacieśniły się związki nauki polskiej z nauką światową, zwłaszcza krajów socjalistycznych. Po okresie rewolucji przemysłowej kraj stanął u progu rewolucji naukowo-technicznej, w której nauka stała się jednym z decydujących czynników rozwoju. Od poziomu bowiem kultury i wiedzy społeczeństwa, od poziomu oświaty, szkolnictwa wyższego i nauki, od skutecznego powiązania wszechstronnie rozwijanych badań z programem rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju, od skuteczności włączenia i wykorzystania nauki w systemie funkcjonowania społeczeństwa i wszystkich jego instytucji w coraz większym stopniu zależy tempo unowocześnienia państwa i wzrost dobrobytu jego obywateli.

Ta teza stała u podstaw decyzji w sprawie Kongresu. Wychodząc z założenia, że przeprowadzenie generalnej dyskusji nad stanem polskiej nauki, nad kierunkami jej dalszego rozwoju na kolejnym etapie budownictwa socjalizmu w Polsce oraz nad warunkami podniesienia jej poziomu i zwiększenia jej efektywności wymaga udziału ogółu pracowników naukowych w kraju, kierownictwo polityczne i państwowe podjęło decyzję o rozpoczęciu prac przygotowawczych do mającego reprezentować całą naukę polską, wszystkie jej pionierzy i ośrodki, II Kongresu Nauki Polskiej, sankcjonując równocześnie w ten sposób ideę periodycznego odbywania kongresów.

Prowadzące do decyzji w sprawie organizacji Kongresu dyskusje zostały podjęte w Polskiej Akademii Nauk w początku 1969 r. Podkreślano wówczas, że „I Kongres Nauki Polskiej odbył się w okresie, kiedy po pierwszym etapie odbudowy ze zniszczeń wojennych kraj wchodził w etap budowy podstaw socjalizmu, a nauka polska po zaleczeniu najbardziej dotkliwych strat wchodziła w okres żywiołowego i burzliwego rozwoju.

II Kongres Nauki Polskiej — postulowano — odbyłby się w 20 lat po pierwszym, czyli w drugiej połowie 1971 r., kiedy nauka polska reprezentuje już poważny, a nie zawsze dostatecznie wykorzystany potencjał badawczy i kiedy konieczne staje się wyraźne ukierunkowanie dalszego jej rozwoju i jej organizacji.

Celem II Kongresu Nauki Polskiej byłoby przede wszystkim: zbilansowanie dorobku nauki polskiej w 25-lecie Polski Ludowej, analiza i ocena jej organizacji oraz jej

związków z życiem kraju, zarysowanie jej perspektyw rozwojowych do roku 1985–2000. Kongres dokonałby z jednej strony podsumowania prac nad dorobkiem naukowym 25-letniego okresu, a z drugiej – podsumowania prac nad perspektywicznym planem rozwoju nauki. Wydaje się, że w tej próbie wytyczenia dróg, metod działania i kierunków rozwoju nauki polskiej należałoby upatrywać podstawową wartość Kongresu”.

W tezach memoriału z kwietnia 1969 r. w sprawie organizacji II Kongresu wskazywano na poważne zmiany w strukturze kadrowej i podkreślano, że Kongres byłby terenem pierwszego spotkania uczonych wychowanych i wykształconych w Polsce Ludowej, że zorganizowanie II Kongresu Nauki Polskiej pod hasłem zwiększenia udziału nauki i badań naukowych w unowocześnianiu i rozwijaniu gospodarki narodowej jest szczególnie wskazane w okresie, gdy gospodarka ta zapoczątkowała wyższą fazę rozwoju, wreszcie że Kongres może przyczynić się do zwiększenia efektywności nauki polskiej poprzez rozważenie problemów integracji wysiłków badawczych wszystkich pionów organizacji nauki i koncentracji środków materialnych i kadrowych na zadania o węzłowym znaczeniu dla intensywnego i nowoczesnego rozwoju gospodarki i kultury narodowej, problemów kształcenia kadr kwalifikowanych, kształtowania świadomości społecznej, wychowania człowieka.

II Kongres równocześnie dokonałby zbilansowania dorobku nauki polskiej w 25-leciu Polski Ludowej, jak też oceniłby skalę niezbędnych środków i posunięć organizacyjnych dla realizacji długofalowych perspektywicznych zadań badawczych, w tym zadań 5-letniego planu badań naukowych.

Uznając za słuszną inicjatywę Polskiej Akademii Nauk co do zwołania w ciągu najbliższych dwóch lat II Kongresu Nauki w związku z potrzebami gospodarki i życia społecznego, koncentracją wysiłku środowiska naukowego na problemach wynikających z kierunków dalszego rozwoju gospodarki narodowej, integracją wszystkich pionów nauki – szkół wyższych, Polskiej Akademii Nauk i instytutów resortowych – na podstawie merytorycznych programów badawczych, doskonaleniem organizacji badań i sposobów wdrażania ich wyników, mobilizacją środowiska naukowego na rzecz wymienionych zadań społeczno-gospodarczych – kierownictwo polityczne kraju podjęło decyzję w sprawie II Kongresu.

Wnioski Akademii i Wydziału Nauki KC PZPR oraz pozytywna decyzja Biura Politycznego, które na posiedzeniu 17.X.1969 r. uznało za konieczne rozpoczęcie prac przygotowawczych do II Kongresu, były formułowane i rozważane w okresie przygotowań do IV plenarnego posiedzenia Komitetu Centralnego PZPR, poświęconego problemom zwiększenia efektywności badań naukowych i postępu techniczno-organizacyjnego w gospodarce narodowej. W wyniku obrad tego plenum – na którym wprowadzające do dyskusji przemówienie wygłosił przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki prof. Jan Kaczmarek, a głos zabrali również w imieniu Akademii jej prezes prof. J. Groszkowski, wiceprezes prof. W. Trzebiatowski i sekretarz naukowy prof. D. Smoleński, a w imieniu Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego minister prof. H. Jabłoński – została przyjęta uchwała zawierająca wytyczne działania w dziedzinie: poprawy efektywności produkcji przemysłowej, kierunków rozwoju badań naukowych oraz postępu technicznego i organizacyjnego w gospodarce narodowej, poprawy organizacji zaplecza naukowo-technicznego, kształcenia kadr, finansowania badań i budżetów ekonomicznych w nauce, prognozowania i planowania badań, współpracy naukowo-technicznej z zagranicą, zarządzania i koordynacji działalności naukowo-technicznej.

Na podstawie wspomnianej decyzji Biura Politycznego tymczasowy zespół organizacyjny pod przewodnictwem prezesa PAN J. Groszkowskiego, z udziałem

łem ministra oświaty i szkolnictwa wyższego H. Jabłońskiego, przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki J. Kaczmarka, zastępcy kierownika Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR Z. Kaczmarka, wiceprezesa PAN W. Nowackiego, sekretarza naukowego PAN D. Smoleńskiego, zastępcy sekretarza naukowego PAN K. Secomskiego oraz doradcy prezesa i sekretarza naukowego PAN E. Halonia, jako sekretarza – podjął wstępne prace mające na celu przygotowanie decyzji Rady Ministrów w sprawie programu II Kongresu Nauki Polskiej, składu Komitetu Organizacyjnego i jego organów.

Początkowo zakładano zwołanie II Kongresu w 20-lecie I Kongresu, konkretnie zaś – w listopadzie 1971 r., przy czym organizatorem Kongresu miała być Polska Akademia Nauk, a w szczególności jej komitety naukowe. Ostatecznie przeważał jednak pogląd, że Kongres ma stanowić reprezentację całej polskiej nauki, wszystkich jej pionów i ośrodków, a prace przygotowawcze powinny być prowadzone w ramach specjalnych, na określony przeciąg czasu powołanych jednostek organizacyjnych Kongresu – sekcji, podsekcji i zespołów, a nie jednostek Akademii, tzn. stałych jej organów – komitetów naukowych, których zakres działania jest o wiele szerszy.

W okresie kilku miesięcy zespół przygotował propozycje w sprawie składu osobowego Komitetu Organizacyjnego, sekcji i podsekcji i zespołów problemowych, które przedłożył do akceptacji prezesowi Rady Ministrów, najpierw w marcu 1970 r., a następnie, już uzupełnione, w listopadzie 1970 r.

Wychodząc z założenia, że w połowie 1971 r. odbędzie się Kongres Techników Polskich, do obrad którego przywiązywano dużą wagę, że niedostateczny jest jeszcze stopień zaawansowania prac nad państwowym planem perspektywicznym i 5-letnim na lata 1971–1975 i wskazując na celowość zwołania Kongresu z przygotowaniem do VI Zjazdu PZPR, a także z obchodami 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, zespół proponował, aby II Kongres Nauki Polskiej odbył się w jesieni 1972 r., a więc przed przewidywanym wówczas terminem VI Zjazdu PZPR, pod hasłem „Nauka w służbie „arodu”. Hasło to w szczególności – podkreślał prezes PAN w liście do prezesa Rady Ministrów z 12. XI. 1970 r. – „znalazłoby swój wyraz w ścisłym powiązaniu analiz stanu i ocen dorobku nauki w Polsce Ludowej z aktualnymi i perspektywicznymi potrzebami naszego kraju, w ukierunkowaniu działalności organizacyjnej i placówek naukowo-badawczych z punktu widzenia polityki intensywnego rozwoju gospodarki narodowej, w szerokim współdziałaniu nauki w kształtowaniu prognoz i założeń rozwojowych gospodarki i społeczeństwa w najbliższym dwudziestolecu. Prowadzone w okresie kilkunastu miesięcy dyskusje i prace przygotowawcze przyczyniłyby się do dalszego zacieśnienia więzów między nauką i gospodarką narodową, do mobilizacji oraz ideowej i politycznej integracji wszystkich ludzi nauki i środowisk naukowych wokół programu rozwoju kraju odpowiadającego potrzebom i aspiracjom naszego narodu”.

Na sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN 18. XII. 1970 r. prezes PAN, upoważniony przez prezesa Rady Ministrów, poinformował członków PAN, że kierownictwo państwa uznało za celowe zwołanie w jesieni 1972 r. Kongresu, wychodząc z założenia, iż rola, jaką nauka spełnia w naszym kraju, poważnie rozbudowany od I Kongresu Nauki Polskiej i powołania Polskiej Akademii Nauk potencjał kadrowy i materialny, nakazują przeprowadzenie generalnej dyskusji nad oceną stanu nauki polskiej i kierunkami jej dalszego rozwoju. Prof. J. Groszkowski zapowiedział w najbliższym okresie powołanie Komitetu Organizacyjnego Kongresu i podjęcie prac organizacyjnych, o których będzie informowane i do których będzie włączane całe środowisko naukowe.

Dzień, w którym prezes PAN informował publicznie o Kongresie oraz wydarzenia późniejsze – niosły zapowiedź przemyślenia na nowo programu i terminu Kongresu, zwłaszcza po spotkaniu 8. I. 1971 r., tj. w parę tygodni po grudniowym VII Plenum KC PZPR, nowego kierownictwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z przedstawicielami Prezydium Polskiej Akademii Nauk jako instytucji reprezentującej świat polskiej nauki. I sekretarz Komitetu Centralnego PZPR – Edward Gierek – podzielił się wówczas z kierownictwem PAN problemami, do rozwiązania których partia przywiązuje szczególną wagę, podkreślił znaczenie udziału nauki w ich rozwiązywaniu oraz stwierdził, że kierownictwo partii zamierza systematycznie zasięgać opinii ludzi nauki w istotnych sprawach gospodarki, kultury i życia społecznego. W tej sytuacji w związku z roboczym charakterem Kongresu, w celu przeprowadzenia w okresie przygotowań gruntownych dyskusji w nowym, pogrudniowym klimacie politycznej odnowy, dyskusji obejmujących całe środowisko naukowe i całokształt problematyki rozwoju polskiej nauki, z uwagi na konieczność analizy i wykorzystania materiałów VI Zjazdu PZPR postanowiono przesunąć termin Kongresu na połowę 1973 r. Za terminem tym przemawiały również na ten rok przypadające „jubileuszowe” daty, jak 500-lecie urodzin M. Kopernika, 200-lecie powstania Komisji Edukacji Narodowej, 100-lecie powołania Akademii Umiejętności w Krakowie itp. Biorąc te rocznice pod uwagę, ogłoszono 1973 r. Rokiem Nauki Polskiej, a II Kongres Nauki Polskiej uczyniono tego roku punktem centralnym.

Po przeprowadzeniu w marcu i kwietniu 1971 r. wspólnych rozmów wiceprezesa Rady Ministrów z zespołem organizacyjnym Kongresu, poświęconych omówieniu założeń programowych, organizacyjnych i finansowych II Kongresu Nauki Polskiej, prezes PAN zwrócił się do rządu 12. V. 1971 r. z pismem zawierającym projekt decyzji Prezydium Rządu w sprawie programu i organizacji II Kongresu Nauki Polskiej oraz projekt składu Komitetu Organizacyjnego. Po szczegółowej analizie tych projektów oraz dalszych dyskusjach, przeprowadzonych z zespołem organizacyjnym II Kongresu, rząd zaproponował, aby „uchwałę o zwołaniu Kongresu, a także powołaniu Komitetu Organizacyjnego podjęło Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Upoważnienie do podjęcia tego typu uchwały posiada Akademia jako najwyższa instytucja naukowa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej mocą ustawy z 17. II. 1960 r.”

„Uchwała Prezydium Polskiej Akademii Nauk – pisał wiceprezes Rady Ministrów W. Kraśko w liście z 8. VI. 1971 r. – zostanie zatwierdzona odpowiednią decyzją Prezydium Rządu w możliwie najkrótszym terminie. W ten sposób rzecznik prasowy rządu będzie mógł poinformować środki masowego przekazu o treści wymienionych wyżej uchwał i decyzji w przededniu dwudziestej rocznicy rozpoczęcia obrad I Kongresu Nauki Polskiej”.

Istotnie, po podjęciu przez Prezydium PAN 15.VI.1971 r. uchwały nr 16/71 w sprawie zwołania II Kongresu Nauki Polskiej, Prezydium Rządu 29.VI.1971 r., a więc dokładnie w dwudziestą rocznicę otwarcia obrad I Kongresu Nauki Polskiej, podjęło decyzję nr 72/71 zatwierdzającą uchwałę Prezydium PAN, zamykającą pierwszy, wstępny etap przygotowań i otwierającą etap właściwych już i usankcjonowanych decyzją kierownictwa państwowego prac przygotowawczych.

Uchwała Prezydium PAN powoływała i zobowiązywała Komitet Organizacyjny II Kongresu Nauki Polskiej do przygotowywania i zwołania Kongresu w pierwszej połowie 1973 r. w celu określenia warunków i zadań dla powiększenia udziału i znaczenia nauki w rozwoju społeczeństwa socjalistycznego oraz wytyczenia perspektywicznych kierunków rozwoju działalności naukowej, rozwoju kadry

naukowej oraz organizacji i zarządzania nauką, przyjmując w szczególności za podstawę: wyniki wszechstronnej analizy dorobku i potrzeb nauki w Polsce Ludowej, potrzeby i kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego kraju, a także tendencje rozwojowe nauki światowej. Decyzja Prezydium Rządu, zatwierdzając w całości uchwałę Prezydium PAN, w szczególności skład osobowy Komitetu Organizacyjnego II KNP, ustalała budżet Kongresu i zobowiązywała Komitet do przedkładania prezesowi Rady Ministrów do akceptacji uchwał Komitetu w sprawie szczegółowego programu Kongresu oraz okresowych sprawozdań z prac przygotowawczych.

Uchwała Prezydium PAN i decyzja Prezydium Rządu zostały podjęte w terminie, który unieвозмоił — z uwagi na okres wakacyjny — rychłe **zebranie Komitetu Organizacyjnego**, złożonego głównie z pracowników nauki. Odbyło się ono 18.X.1971 r. i przyniosło w wyniku obrad uchwałę nr 1/71 w sprawie programu prac przygotowawczych, określającą cele i zadania Kongresu, metody ich osiągnięcia i metody i formy prac przygotowawczych, uchwałę nr 2/71 w sprawie sekcji i podsekcji Komitetu oraz uchwałę nr 3/71 w sprawie regulaminu Komitetu Organizacyjnego i regulaminu sekcji, podsekcji i komisji problemowych.

Atmosfera obrad pierwszego posiedzenia Komitetu, a zwłaszcza dyskusja nad referatem programowym przewodniczącego Komitetu prof. J. Groszkowskiego, pt. *II Kongres Nauki Polskiej. Cele, zadania, organizacja* i nad projektami uchwał, stanowiły dobrą zapowiedź zorganizowanej pracy nad przygotowaniem II Kongresu Nauki Polskiej. Wyrazem zainteresowania i nadziei, jakie z Kongresem wiązały społeczeństwo i władze państwowe, był **list prezesa Rady Ministrów**, Piotra Jaroszewicza z 16.X.1971 r. do przewodniczącego Komitetu:

„W związku z rozpoczęciem kolejnego, ważnego etapu przygotowań do II Kongresu Nauki Polskiej, pragnę tą drogą zapewnić Obywatela Prezesa, że Rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej udzieli Komitetowi Organizacyjnemu maksimum pomocy w sprawie przeprowadzenia prac przedkongresowych.

Świadomi dorobku, jaki osiągnęła nauka polska w ciągu ostatniego ćwierćwiecza, chcemy pracownikom nauki placówek PAN, placówek resortowych i bezpośredniego zaplecza badawczego gospodarki narodowej — stworzyć takie warunki, aby zasoby intelektualne, wiedza i zaangażowanie uczonych stały się podstawą nowoczesnego państwa polskiego.

Chcemy coraz pełniej rozumieć organiczny związek pracowników nauki z życiem kraju, jego dniem dzisiejszym i przyszłością. Chcemy, aby środowiska naukowe niosły pomoc instytucjom państwowym — regionalnym i centralnym — ułatwiając w ten sposób podejmowanie słusznych decyzji oraz optymalizując warunki społeczne i techniczne ich realizacji. Chcemy, aby uczestniczyły nie tylko w rozwiązywaniu problemów, jakie stwarza praktyka socjalistycznego budownictwa w naszym kraju, lecz także miały swój ważki głos w programowaniu głównych kierunków jego dalszego rozwoju.

Zdajemy sobie sprawę z potrzeby uelastyczenia szeregu obowiązujących aktualnie zasad kierowania nauką i zawierzenia w większym niż dotychczas stopniu doświadczeniu i zaangażowaniu ideowemu samych uczonych.

Polska Ludowa, wkraczając w okres rewolucji naukowo-technicznej, stawia przed wszystkimi warstwami i klasami społecznymi nowe zadania. Nie można ich rozwiązać bez codziennego łączenia nauki z życiem gospodarczym i społecznym.

Stąd potrzebna jest wspólna refleksja uczonych i polityków nad przyczynami utrudniającymi pełny wpływ potencjału polskiej nauki na rozwój naszego kraju,

na dobrobyt narodu. Potrzebne jest wyprowadzenie z tej refleksji działania, konsekwentnie usuwającego bariery leżące jeszcze na tej drodze.

Jestem głęboko przekonany, że w dyskusji przed VI Zjazdem Partii i w trakcie przygotowań do Kongresu pracownicy nauki dokonają syntezy tego, co sądzą o przesłankach rozwojowych polskiej nauki, o warunkach koniecznych dla podniesienia jej społecznej efektywności zgodnie z naszymi celami ustrojowymi oraz wymaganiami rewolucji naukowo-technicznej”.

Biorący udział w dyskusji członkowie Komitetu Organizacyjnego: minister oświaty i szkolnictwa wyższego, czł. rzecz. PAN – Henryk Jabłoński, przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki, czł. koresp. PAN – Jan Kaczmarek, pierwszy zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, cz. rzecz. PAN – Kazimierz Secomski, sekretarz generalny PTPN w Poznaniu, czł. rzecz. PAN – Gerard Labuda, zastępca sekretarza naukowego PAN, czł. koresp. PAN – Zdzisław Kaczmarek, jak również inni mówcy, dali wyraz przekonaniom i postulatam szerokich środowisk naukowych kraju podkreślając, że okres przygotowań do Kongresu, okres jego trwania i okres po zakończeniu jego obrad, stanowią etapy procesu ciągłego. Szczególnie mocno akcentowano znaczenie tego wszystkiego, co uda się dokonać w półrocznym okresie prac przygotowawczych. Chodzi bowiem nie tylko o dobre przygotowanie samych obrad II Kongresu, referatów plenarnych i sekcyjnych, które będą na nim wygłoszone, projektów uchwał, które zostaną przez Kongres podjęte. Sens prac przygotowawczych na tym przede wszystkim polega, aby już w czasie ich trwania następowała realizacja celów kongresu i usuwanie barier utrudniających szybszy i wszechstronniejszy rozwój nauki i badań naukowych, a także wszelkich hamulców szybszego, pełniejszego i skuteczniejszego wykorzystania ich wyników.

Uchwała programowa Komitetu Organizacyjnego II KNP, zaaprobowana przez Prezesa Rady Ministrów 12.XI.1971 r., formułowała **cele i zadania Kongresu** w postaci bardziej już rozwiniętej.

Zgodnie z uchwałą, której tekst drukujemy w całości w niniejszym tomie, prace przygotowawcze i obrady Kongresu miały doprowadzić do: zarysowania kierunków rozwoju nauki polskiej na najbliższe 10–15 lat, przyjmując za podstawę wyniki wszechstronnej analizy dorobku i potrzeb nauki w Polsce Ludowej, potrzeb i kierunków rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego kraju oraz tendencji rozwojowych nauki w świecie; określenia skali niezbędnych środków materialnych, nakładów na inwestycje budowlane i aparaturowe oraz na wydatki bieżące; przedyskutowania i zarysowania rozwiniętego systemu i programu kształcenia kadr wysoko kwalifikowanych i naukowych, jak również systemu organizacji i sterowania działalnością naukową oraz przyswajania wyników badań i upowszechniania nauki; opracowania wniosków zmierzających do pogłębienia i dalszego rozwoju międzynarodowej współpracy naukowej.

Generalnie biorąc, prace przygotowawcze i obrady Kongresu miały stać się ważnym czynnikiem podniesienia poziomu nauki polskiej i efektywności badań naukowych oraz uczynienia nauki coraz ważniejszą siłą napędową przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego kraju, organicznie wbudowaną i oddziaływującą na funkcjonowanie społeczeństwa i państwa oraz wszystkie jego instytucje; doskonalenia organizacji samej nauki i jej połączeń z gospodarką i kulturą narodową; integracji wysiłków wszystkich pracowników nauki, wszystkich ośrodków i środowisk naukowych oraz wzmocnienia poczucia odpowiedzialności uczonych za losy nauki, za szybką i bardziej skuteczną realizację jej funkcji

w rozwoju społeczeństwa socjalistycznego; zwiększenia roli i wpływu nauki na kształtowanie socjalistycznej świadomości społecznej, umacniania i przyspieszenia rozwoju socjalistycznych stosunków społecznych.

Uchwała programowa Komitetu Organizacyjnego określająca cele i zadania Kongresu rodziła się w klimacie ogólnonarodowej dyskusji nad podstawowymi celami i kierunkami rozwoju kraju, uwieńczonej decyzjami podjętymi w grudniu 1971 r. na VI Zjeździe PZPR.

Nie było wówczas takiej dziedziny życia społeczno-politycznego, gospodarczego i kulturalnego, w której, po grudniowym wstrząsie, nie dokonano by krytycznego obrachunku z przeszłością, a przede wszystkim nie szukano nowych, bardziej racjonalnych i skutecznych rozwiązań. Nauka, traktowana poważnie i bez frazesu jako główny inspirator postępu i nowoczesności, była wówczas i jest nadal adresatem wielu pytań o wyjaśnienie kwestii niejasnych, wielu postulatów o rozwiązaniu problemów dotychczas nie rozwiązanych.

W uchwalonych 4.IX.1971 r. na XI Plenarnym Posiedzeniu Komitetu Centralnego PZPR Wytocznych na VI Zjazd Partii pt. *O dalszy socjalistyczny rozwój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* wyrażenie zaakcentowano doradczą rolę nauki i pracowników nauki, którzy poprzez system prognoz, ekspertyz i konsultacji powinni być włączeni „do udziału w podejmowaniu ważnych decyzji i współuczestnictwa w kształtowaniu rozwoju społecznego i gospodarczego Polski” i którym należy zapewnić „możliwości systematycznego zgłaszania swoich opinii i propozycji do wszystkich instancji państwowych i partyjnych”.

Ta gotowość partii i rządu do korzystania z rad i wskazań nauki spotkała się, oczywiście, z gotowością pracowników nauki do podejmowania i rozwiązywania problemów szczególnie ważnych dla szeroko pojętej praktyki. Nacechowane zaufaniem wezwanie kierownictwa politycznego o współdziałanie nauki w realizacji ważnych dla życia narodu zadań, wywołało naturalną reakcję w środowisku pracowników nauki – szukania na tle krytycznej analizy i oceny przeszłości, optymalnych rozwiązań dla podniesienia poziomu badań naukowych oraz ich społecznej efektywności. Tę właśnie postawę dokumentuje w Uchwale Komitet Organizacyjny II KNP.

Cele i zadania II Kongresu, jak również sens jego zwołania nabrały bardziej jeszcze konkretnych kształtów na tle materiałów VI Zjazdu PZPR. Uchwała tego Zjazdu potwierdziła, że głównym zadaniem Kongresu jest „wytyczenie kierunków rozwoju nauki oraz wskazanie zadań, które wynikają z szybkiego rozwoju naszego kraju”. Apel I sekretarza KC PZPR z trybuny VI Zjazdu, do twórców polskiej nauki o współdziałaniu w kształtowaniu polityki naukowej stanowił zapowiedź – jak podkreślał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego – „że wyniki naszych prac kongresowych prowadzonych rzetelnie i z poczuciem głębokiej odpowiedzialności za rozwój nauki i kraju, będą wykorzystane, a wnioski i postulaty realizowane”.

KOMITET ORGANIZACYJNY I JEGO ORGANY

W tym sprzyjającym rozwojowi nauki klimacie działał Komitet Organizacyjny i jego wykonawcze organy: Prezydium, sekcje, podsekcje, komisje i zespoły problemowe oraz Biuro Kongresu.

Zgodnie z przyjętym od samego początku założeniem, że Kongres jest dziełem wszystkich pracowników nauki, 93-osobowy skład Komitetu Organizacyjnego II

Kongresu Nauki Polskiej został powołany na zasadzie szerokiej reprezentacji świata nauki, naczelnych organów administracji państwowej oraz instytucji społecznych związanych z uprawianiem nauki. Do Komitetu weszli przeto m. in.: ministrowie, członkowie urzędującego Prezydium PAN, przedstawiciele wszystkich ośrodków naukowych kraju: rektorzy wyższych uczelni, dyrektorzy placówek naukowych PAN i naukowo-badawczych resortów, prezesi regionalnych towarzystw naukowych, a także przewodniczący 17 sekcji dyscyplinowych Komitetu.

Zasada reprezentacji różnych pionów i instytucji w Komitecie zakładała przeprowadzenie zmian i uzupełnień w jego składzie w związku ze zmianami na stanowiskach kierowniczych w resortach, placówkach, uczelniach itp. Kierujące pracami Komitetu Prezydium postanowiło 30.X.1972 r., a prezes Rady Ministrów postanowienie to zaakceptował 25.XI.1972 r., że w składzie Komitetu dokonuje się jedynie uzupełnień, pozostawiając w charakterze członków osoby, które przeżyły pełnić funkcje, z tytułu których były powołane. Dlatego też skład Komitetu wzrósł ostatecznie do liczby 108 członków.

Jedynie odstępstwo od tej zasady zostało podyktowane względami państwowymi. W skład pierwszego powołanego w czerwcu 1971 r. 9-osobowego Prezydium Komitetu wchodził bowiem: prezes PAN J. Groszkowski – przewodniczący, minister oświaty i szkolnictwa wyższego H. Jabłoński – wiceprzewodniczący, przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki J. Kaczmarek – wiceprzewodniczący oraz członkowie Prezydium: kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR – R. Jezierski, wiceprezes PAN – W. Nowacki, prezes Naczelnej Organizacji Technicznej – B. Rumiński, I zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów – K. Secomski, sekretarz naukowy PAN – D. Smoleński, doradca prezesa i sekretarza naukowego PAN – E. Haloń – sekretarz Komitetu.

Wybór prof. H. Jabłońskiego na VI Zjeździe PZPR na członka Biura Politycznego Komitetu Centralnego PZPR oraz wybór w marcu 1972 r. przez Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na przewodniczącego Rady Państwa i związane z tym stanowiskiem obowiązki nie pozwoliły prof. H. Jabłońskiemu pozostać w składzie i nadal brać bezpośredni udział w pracach Prezydium Komitetu, którego jako minister oświaty i szkolnictwa wyższego był wiceprzewodniczącym, a już uprzednio pełnym inicjatywy inspiratorem przygotowań kongresowych. Wiceprzewodniczącym Komitetu pozostał prof. J. Kaczmarek, łączący funkcje ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarza naukowego PAN. Natomiast zgodnie z decyzją Prezydium Rządu stanowiącą, że na czele Komitetu stoi z urzędu prezes Polskiej Akademii Nauk, premier P. Jaroszewicz przekazał prof. J. Groszkowskiemu, ustępującemu prezesowi PAN na sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN 18.XII.1971 r. i przewodniczącemu Komitetu Organizacyjnego II KNP w okresie czerwiec–grudzień 1971 r., wyrazy uznania i serdecznego podziękowania za wkład pracy w przygotowanie Kongresu. Prezes Rady Ministrów pismem z 18.I.1972 r. powołał nowo wybranego prezesa PAN, prof. W. Trzebiatowskiego, na przewodniczącego Komitetu. Prof. J. Groszkowski pozostał w składzie Prezydium Komitetu. W związku ze śmiercią B. Rumińskiego do składu Prezydium Komitetu został powołany 17.IV.1972 r. prezes NOT – prof. J. Bukowski. W okresie 1973 r. żywy i bezpośredni udział w pracach Prezydium Komitetu brał również zastępca sekretarza naukowego PAN – prof. T. Orłowski.

Struktura sekcji odpowiadała w zasadzie grupom nauk, a podsekcji objętych działalnością sekcji – poszczególnym dyscyplinom lub grupom dyscyplin naukowych. Sieć sekcji została ustalona przez Prezydium PAN 15.VI.1971 r., a ostatecznie ukształtowana wraz z podsekcjami uchwałą Komitetu Organizacyjnego z 18.X.1971 r.

z dalszymi późniejszymi zmianami. W dyskusji nad strukturą sekcji i podsekcji da się odczytać ścierające się tendencje integracyjne i specjalizacyjne, tendencje do tworzenia sekcji i podsekcji klasycznie dyscyplinowych i sekcji uwzględniających nacisk nowych interdyscyplinowych dziedzin i kompleksów badawczych. Projekty zrodziły się w zespole organizacyjnym i były konsultowane z sekretarzami wydziałów naukowych PAN i w kierownictwie Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz Komitetu Nauki i Techniki, a w fazie ostatniej — wrześniu i październiku 1971 r., przed zebraniem Komitetu Organizacyjnego — również z kandydatami na przewodniczących sekcji. Po 18.X.1971 r., tj. po uchwale Komitetu Organizacyjnego, Prezydium Komitetu wprowadziło jeszcze pewne drobne zmiany na wniosek samych sekcji.

Od początku dyskusji, tzn. od przelomu 1969/1970 r., nie było wątpliwości co do powołania 3 sekcji w zakresie nauk społecznych i humanistycznych. Stopniowo tylko precyzowano ich nazwy. Od razu też zarysował się kształt strukturalny podsekcji: do powołanych uchwałą Komitetu Organizacyjnego II KNP z października 1971 r. 14 podsekcji doszły potem jeszcze dwie: Prezydium KO II KNP powołało Podsekcję Informacji i Dokumentacji Naukowej w ramach Sekcji Nauk Historycznych, Nauk o Literaturze, Języku i Sztuce oraz dokonało podziału Podsekcji Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych na dwie odrębne.

Od początku też było bezsporne powołanie 4 sekcji: nauk matematycznych, nauk fizycznych, nauk chemicznych i nauk o ziemi i górnictwie. Nie było też kwestii w sprawie struktury podsekcji w naukach matematycznych i naukach o ziemi, natomiast w miejsce proponowanych dwóch podsekcji: fizyki i techniki jądrowej oraz fizyki technicznej i metrologii, na wniosek kandydata na przewodniczącego sekcji z września 1971 r. utworzono trzy: fizyki jądra atomowego, cząstek elementarnych i pól; fizyki atomowej i molekularnej; fizyki stosowanej i metrologii.

Z 4 początkowo proponowanych podsekcji w naukach chemicznych: chemii i technologii nieorganicznej, chemii i technologii organicznej, inżynierii chemicznej oraz materiałów chemicznych na wniosek kandydata na przewodniczącego sekcji z września 1971 r. Komitet Organizacyjny powołał w nowym układzie 9 podsekcji.

Z dokumentów 1970 r. wynika, że z zakresu nauk technicznych postulowano powołać 6 sekcji, a mianowicie: mechaniki, nauk elektrycznych, nauk inżynierjno-budowlanych, metalurgii i metaloznawstwa oraz cybernetyki i automatyki (ostatecznie przyjęto nazwę: Sekcja Informatyki, Automatyki i Pomiarów) i technologii maszyn i urządzeń (nazwa ostateczna: Sekcja Podstaw Budowy Maszyn i Urządzeń). Prezydium PAN 15.VI.1971 r. postanowiło powołać odrębną sekcję siódmą: Architektury i Urbanistyki, wydzielając tę grupę dyscyplin z sekcji nauk inżynierjno-budowlanych.

Struktura i nazwy podsekcji były przedmiotem wielu dyskusji, ostatecznie Komitet Organizacyjny uchwałą z 18.X.1971 r. powołał 18 podsekcji, a Prezydium Komitetu na wniosek sekcji uzupełniło jeszcze sieć o dalsze 6 podsekcji: Zastosowań Mechaniki, Akustyki, Geotechniki, Inżynierii Sanitarnej, Technologii i Organizacji Budownictwa oraz Odlewnictwa.

Najbardziej dyskutowaną i przechodzącą różne stadia ukształtowania była sieć sekcji i podsekcji szeroko pojętych nauk biologicznych. Na przelomie 1969/1970 r. zakładano powołanie 4 sekcji z 11 podsekcjami, a mianowicie: nauk ekologicznych, uprawy i leśnictwa; nauk fizjologicznych i biochemicznych; genetyki i hodowli roślin i zwierząt; medycyny człowieka.

W drugiej fazie dyskusji, w 1970 r., pozostawiając nadal bez zmian sekcje

medycyny człowieka, postulowano powołanie sekcji: nauk ewolucyjnych; biologii molekularnej; nauk rolniczych i leśnych. Po dyskusjach w wydziałach PAN i po decyzji Prezydium PAN z 15.VI.1971 r. o połączeniu sekcji nauk ewolucyjnych i biologii molekularnej w jedną Sekcję Nauk Biologicznych, Komitet Organizacyjny przyjął strukturę sekcji według 3 grup nauk: biologicznych, rolniczych i leśnych, medycznych, z 15 podsekcjami. Po powołaniu Podsekcji Mikrobiologii w grudniu 1971 r. liczba podsekcji wzrosła do 16, przy czym na podstawie porozumienia między zainteresowanymi sekcjami Podsekcję Ekologii przesunięto z Sekcji Nauk Rolniczych i Leśnych do Sekcji Nauk Biologicznych.

Ukształtowana w wyniku uchwały Komitetu Organizacyjnego II KNP i uzupełniającej decyzji Prezydium Komitetu sieć objęła **17 sekcji i 80 podsekcji**. Ich strukturę i skład osobowy prezydium publikujemy poniżej. W porównaniu z siecią Komitetu Wykonawczego I Kongresu Nauki Polskiej, obejmującą 10 sekcji dyscyplinowych z 57 podsekcjami, „byt organizacyjny” uzyskały takie nauki, jak informatyka, automatyka i pomiary, architektura i urbanistyka, mechanika oraz metalurgia i metaloznawstwo. Rozdzieliły się w odrębne sekcje nauki biologiczne i nauki rolnicze, nauki matematyczne i nauki fizyczne z astronomią, nauki społeczne i humanistyczne. W nowych, w porównaniu z I Kongresem, sekcjach i podsekcjach udokumentowane zostało zjawisko powstawania w okresie między Kongresami nowych dyscyplin i badań interdyscyplinowych. Jak podkreślał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego II KNP, „aktualna sieć sekcji i podsekcji pokrywa w zasadzie całe pole nauki i odzwierciedla tendencje integracyjne. Musiały w niej znaleźć również odbicie tendencje w kierunku specjalizacji i tworzenia nowych dziedzin nauki. Wypada jednak zastrzec się przed traktowaniem ukształtowanej sieci sekcji i podsekcji jako próby wprowadzenia jakiejś hierarchizacji dyscyplin naukowych i orzekaniu z góry o ich roli w procesie rozwoju nauki i społeczno-ekonomicznego oraz kulturalnego rozwoju kraju”.

Składy osobowe prezydium sekcji kierowanych przez członków Polskiej Akademii Nauk, złożone z przewodniczącego sekcji, wiceprzewodniczącego, referenta sekcji i przewodniczących podsekcji, zostały w zasadzie ustalone uchwałą Komitetu Organizacyjnego z 18.X.1971 r. W składach tych, po posiedzeniu plenarnym Komitetu Organizacyjnego w okresie grudnia 1971 – czerwca 1972 r., miały jeszcze miejsce pewne nieduże zmiany:

przewodniczącym Sekcji III Nauk Chemicznych, po objęciu przez prof. W. Trzebiatowskiego przewodnictwa Komitetu Organizacyjnego, został prof. M. Wiewiórowski, a funkcję zastępcy przewodniczącego tej Sekcji Prezydium Komitetu powierzyło prof. A. Bielańskiemu;

w związku z rezygnacjami z funkcji: prof. J. Szczepańskiego – przewodniczącego Sekcji XV Nauk Politycznych i Społecznych, prof. J. Wasilkowskiego – zastępcy przewodniczącego Sekcji, prof. W. Czachórskiego – przewodniczącego Podsekcji Nauk Prawnych, prof. E. Rosseta – przewodniczącego Podsekcji Nauk Demograficznych, Prezydium Komitetu powierzyło: prof. W. Markiewiczowi funkcję przewodniczącego Sekcji XV Nauk Politycznych i Społecznych, prof. S. Nowakowskiemu – zastępcy przewodniczącego Sekcji, prof. J. Starościkowi – przewodniczącego Podsekcji Nauk Prawnych, prof. S. Borowskiemu – przewodniczącego Podsekcji Nauk Demograficznych; przewodnictwo odrębnej Podsekcji Psychologii Prezydium powierzyło prof. W. Szewczukowi;

w Sekcji Nauk o Ziemi na wiceprzewodniczącego powołano prof. J. Litwiniyszyna, a w Sekcji VII Nauk Elektrycznych na wiceprzewodniczących powołano również prof. prof. J. L. Jakubowskiego i I. Maleckiego.

Na przewodniczących nowych podsekcji powołano: prof. L. Filipczyńskiego – Podsekcji Akustyki; prof. J. Skowrońskiego – Podsekcji Materiałoznawstwa i Technologii Elektrycznej; doc. W. Stankiewicza – Podsekcji Informacji i Dokumentacji Naukowej; prof. S. Ślopka – Podsekcji Mikrobiologii; prof. W. Wasilewskiego – Podsekcji Inżynierii Sanitarnej; prof. J. Wątorskiego – Podsekcji Technologii i Organizacji Budownictwa; prof. Z. Wiłuna – Podsekcji Geotechniki; prof. W. Zielenkiewicza – Podsekcji Pomiarów; prof. S. Zięmbę – Podsekcji Zastosowań Mechaniki. Ponadto na przewodniczącego Podsekcji Odlewnictwa powołano prof. W. Sakwę, przewodnictwo Podsekcji Technologii Bezwiórowej powierzając prof. F. Tychowskiemu.

Składy osobowe przeważającej większości podsekcji Komitetu ustalono na wniosek prezydiów sekcji uchwałami Prezydium Komitetu z grudnia 1971 r. W pierwszym kwartale 1972 r. Prezydium Komitetu powołało składy nowych podsekcji. Ponadto, na podstawie decyzji przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego, dokonywane były uzupełnienia i korektury, zgodnie z wnioskami prezydiów sekcji, w składach osobowych poszczególnych podsekcji. Przy ustaleniu składów osobowych podkreślano, że roboczy charakter sekcji i podsekcji i zadania, jakie zostały przed nimi postawione, nakazują powołanie osób aktywnych, o uznanym autorytecie, szczególnie obezpanych z problematyką naukowo-organizacyjną z zakresu danych dyscyplin i grup nauk.

Z analizy składów podsekcji wynika, że cechowała je różnorodność ilościowa, uzasadniona zresztą strukturą sekcji i obszarem nauk objętych ich właściwością itp. Ogółem podsekcje obejmowały 1153 członków (łącznie z członkami prezydiów sekcji), podczas gdy w okresie I Kongresu skupiały one 692 osoby, nie licząc specjalistycznych grup roboczych.

Skład podsekcji

Tabela 1

Sekcja	Liczba podsekcji	Liczebność członków podsekcji				Ogółem członków podsekcji	W tym	
		do 10	od 11-15	od 16-20	powyżej 20		członków PAN	mgr, inż., dr, dr hab.
I.	2			1	1	41	9	15
II	5	2	3			54	11	19
III	9	4	5			96	18	27
IV	6		4	2		85	16	36
V	3					37	7	12
VI	4	4				33	8	3
VII	4		1	3		67	7	24
VIII	6	4	2			51	2	14
IX	2		2			24	2	5
X	4	1	3			45	8	8
XI	3	1	2			35	2	19
XII	5		5			66	17	12
XIII	6	4	2			63	18	15
XIV	5		5			68	14	20
XV	6			2	4	159	8	64
XVI	5	1	2	1	1	73	4	24
XVII	5	2		2	1	76	18	24
Razem	80	23	39	11	7	1083	169	341

Przedstawiciele uczelni wyższych stanowili 66,6% składu sekcji, placówek naukowych PAN — 13,2%, instytutów naukowo-badawczych wraz z przedstawicielami praktyki — 13,0% oraz innych instytucji naukowych — 7,2%.

Liczba przedstawicieli ośrodków naukowych w kraju w składzie osobowym sekcji i podsekcji odpowiadała na ogół potencjałowi kadrowemu i materialnemu ośrodków. I tak największą liczbę członków posiadał ośrodek warszawski — 48,8%, następnie krakowski — 13,1%, wrocławski — 8,8%, śląski — 6,6%, oraz kolejno poznański, łódzki, gdański, toruński i inne.

Poważny odsetek członków sekcji, bo około 29%, stanowili młodzi pracownicy nauki, doktorzy i doktorzy habilitowani. Około 65% członków Akademii było w składach osobowych sekcji, jednakże Prezydium Komitetu Organizacyjnego uznało za oczywiste powiązanie w ogóle krajowych członków PAN z pracami sekcji i podsekcji, w szczególności poprzez przedłożenie wydziałom naukowym PAN, w jesieni 1972 r., do dyskusji opracowanych w sekcjach materiałów oraz powierzenie członkom Komitetu Organizacyjnego — sekretarzom wydziałów naukowych PAN — funkcji koordynatorów prac sekcji, odpowiadających grupom nauk reprezentowanych w tych wydziałach.

Prezydium Komitetu podkreślało, że sprawny przebieg prac przygotowawczych do II Kongresu i uzyskanie właściwych efektów zależy w dużej mierze od **zsynchronizowania działalności sekcji i podsekcji Komitetu Organizacyjnego II KNP z działalnością wydziałów i komitetów naukowych PAN**, przed którymi zostały postawione określone zadania w dziedzinie prac prognostycznych oraz przygotowania projektu wieloletniego, ogólnokrajowego programu badań podstawowych.

Z uwagi na różnice w sieci i strukturze organizacyjnej sekcji i podsekcji Komitetu Organizacyjnego II KNP oraz wydziałów i komitetów naukowych PAN potrzebne były określone wytyczne organizacyjne. Podsekcji było bowiem ogółem 80, natomiast komitetów naukowych, PAN — ponad sto, przy czym różnie w różnych grupach nauk układały się wzajemne relacje między siecią sekcji i podsekcji i siecią komitetów naukowych. Na przykład jednej sekcji nauk chemicznych z 9 podsekcjami odpowiadał w zasadzie jeden komitet naukowy, 7 sekcjom (matematyka, fizyka, chemia, mechanika, nauki inżyniersko-budowlane, architektura i urbanistyka, podstawy budowy maszyn i urządzeń), na ogólną liczbę 17 obejmującym 32 podsekcje specjalistyczne, w zasadzie odpowiadało 10 komitetów naukowych PAN. W niektórych sekcjach nauk technicznych czy Sekcji Nauk o Ziemi relacje między podsekcjami a komitetami naukowymi układały się jak jeden do jednego.

Były jednak sytuacje i odwrotne, kiedy jednej podsekcji odpowiadało kilka komitetów naukowych; 2 sekcjom: nauk rolniczych i leśnych oraz nauk medycznych, obejmującym ogółem 11 podsekcji, odpowiadały w zasadzie 24 komitety naukowe, a Sekcji Nauk Historycznych, Nauk o Literaturze, Języku i Sztuce z 5 podsekcjami odpowiadało 12 komitetów.

Te różnice w sieci podsekcji i komitetów wynikały z różnic w strukturze charakteru i zadaniach tych organów. Komitety naukowe są stałymi organami wydziałów Akademii w zakresie poszczególnych dyscyplin naukowych (pomijamy tu problemowe komitety przy Prezydium PAN), o bogatym i zróżnicowanym programie działania, natomiast sekcje i podsekcje — jako robocze organy Komitetu Organizacyjnego, złożone z przedstawicieli wszystkich pionów organizacyjnych nauki i instytucji związanych z uprawianiem i wdrażaniem nauki — zostały powołane dla wykonania określonego zadania w określonym czasie, przy czym główny akcent tego zadania padal na perspektywiczne programowanie rozwoju nauki.

Sprawę powiązania organów kongresowych i Akademii omówiono 31.I. na ze-

Skład sekcji w układzie pionów organizacji nauki

Tabela 2

Sekcja	Liczebność członków sekcji	Uczelnie wyższe	Placówki PAN	Placówki naukowo-badawcze	Inne
I	45	26	17	2	—
II	58	31	15	11	1
III	101	66	22	12	1
IV	89	53	10	12	14
V	41	25	8	1	7
VI	37	22	13	2	—
VII	71	43	2	14	12
VIII	55	48	1	5	1
IX	28	24	2	1	1
X	49	37	1	7	4
XI	39	24	2	11	2
XII	70	43	2	23	2
XIII	67	37	20	6	4
XIV	72	35	3	21	13
XV	173	139	13	13	8
XVI	77	63	4	3	7
XVII	81	52	18	7	4
Razem	1153	768	153	151	81

Skład sekcji w układzie geograficznym

Tabela 3

Sekcja	Liczebność członków sekcji	W tym										
		Warszawa	Kraków	Wrocław	Śląsk	Poznań	Łódź	Gdańsk	Toruń	Lublin	Szczecin	Inne
I	45	20	3	10	1	3	2	3	1	2	—	—
II	58	29	13	4	—	6	—	2	3	1	—	—
III	101	37	15	14	9	3	12	5	2	2	2	—
IV	89	35	24	3	14	3	1	6	1	2	—	—
V	41	26	3	4	5	1	1	1	—	—	—	—
VI	37	24	3	3	1	2	1	3	—	—	—	—
VII	71	42	—	11	4	1	7	6	—	—	—	—
VIII	55	26	8	7	4	3	1	6	—	—	—	—
IX	28	15	4	3	1	—	—	3	—	—	2	—
X	49	21	5	3	5	3	5	6	—	—	—	1
XI	39	5	17	1	13	—	2	—	—	—	—	1
XII	70	30	7	5	—	9	2	1	1	5	1	9
XIII	67	24	11	8	1	9	5	2	2	2	1	2
XIV	72	34	5	5	6	4	9	2	—	4	1	2
XV	173	88	19	9	10	15	12	6	3	10	—	1
XVI	77	53	6	3	3	6	4	1	—	—	1	—
XVII	81	43	11	8	2	7	3	4	2	1	—	—
Razem	1153	552	154	101	79	75	67	57	15	29	8	16

braniu Prezydium Komitetu Organizacyjnego Kongresu, I.II, na posiedzeniu Sekretariatu Naukowego PAN, a 14.III.1972 r. na posiedzeniu Prezydium PAN. W wyniku dyskusji powierzono sekretarzom wydziałów naukowych PAN funkcje koordynujące prace poszczególnych sekcji, odpowiadających grupom nauk reprezentowanych w tych wydziałach, w zakresie zagadnień międzysekcyjnych i międzywydziałowych, synchronizacji prac sekcji i podsekcji z pracami komitetów naukowych oraz udzielania pomocy sekcjom i podsekcjom w realizacji ich zadań, zgodnie z ustalonym przez Prezydium Komitetu Organizacyjnego programem i harmonogramem. Ostatecznie zakres powiązań i formy współdziałania były elastyczne w poszczególnych wydziałach naukowych PAN, w zależności od struktury organizacyjnej sekcji, podsekcji i komitetów oraz stopnia zaawansowania prac nad programem rozwoju nauki.

W Wydziale I Nauk Społecznych została nawiązana współpraca między komitetami naukowymi a właściwymi sekcjami i podsekcjami Kongresu w celu skoordynowania i scalenia prognoz opracowanych w układzie komitetowym do układu odpowiadającego podsekcjom Komitetu Kongresu. Ta decyzja kierownictwa Wydziału spowodowała, że z poszczególnymi podsekcjami i sekcjami współpracowało kilka komitetów naukowych, a do prac podsekcji zostało włączone szerokie grono zainteresowanych naukowców. Większość członków komitetów naukowych wchodziła do składu sekcji i podsekcji Komitetu Kongresu.

W Wydziale II Nauk Biologicznych całość prac prognostycznych została skoncentrowana w sekcjach i podsekcjach Komitetu Kongresu. Wydział koordynował natomiast współdziałanie pomiędzy pokrewnymi podsekcjami różnych sekcji (nauk biologicznych i nauk rolniczych) w celu wymiany informacji o postępach prac i wylaniających się problemach granicznych oraz czuwał nad przebiegiem współpracy między podsekcjami i sekcjami Komitetu Kongresu a komitetami naukowymi PAN.

Kierownictwo Wydziału III Nauk Matematyczno-Fizycznych, Chemicznych i Geologiczno-Geograficznych ustaliło, że całość prac prognostycznych znajduje się w sekcjach i podsekcjach Komitetu Kongresu. Prognozy działów nauki nie objętych sekcjami i podsekcjami opracowały: Komitet Badań Morza i Komitet Badań Czwartorzędu.

Wydział IV Nauk Technicznych synchronizował prace komitetów naukowych i poszczególnych sekcji i podsekcji Komitetu Kongresu z punktu widzenia ułatwienia zadań stojących przed sekcjami i podsekcjami oraz w celu wyeliminowania dublowania prac. W zależności od potrzeb i specyfiki z poszczególnymi podsekcjami współpracowało jeden lub kilka komitetów naukowych.

Kierownictwo Wydziału V Nauk Rolniczych i Leśnych podstawowym celem współpracy komitetów wydziałowych z właściwymi podsekcjami Sekcji XII Nauk Rolniczych i Leśnych Komitetu II KNP uczyniło scalenie prognoz opracowanych w komitetach w ramach układu odpowiadającego podsekcjom Komitetu Kongresu.

Kierownictwo Wydziału VI Nauk Medycznych w porozumieniu z przewodniczącym Sekcji Nauk Medycznych Komitetu Kongresu podjęło odpowiednie decyzje mające na celu pogłębienie powiązań personalnych między komitetami naukowymi i podsekcjami i umożliwienie szerokiemu gronu zainteresowanych naukowców aktywny i czynny udział w pracach podsekcji.

Ważną rolę w procesie przygotowań do Kongresu odgrywała **Komisja Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki** powołana uchwałą nr 1/72 Prezydium Komitetu Organizacyjnego II KNP z 31.I.1972 r. Komisja ta, inspirując sekcje i podsekcje Komitetu Organizacyjnego i wykorzystując ich materiały i postulaty miała

zadanie przygotowania projektów referatów plenarnych i uchwały Kongresu, a w szczególności wniosków dotyczących zarysu programu rozwoju badań naukowych do roku 1985–1990 i środków materialnych nauki oraz systemów: kształcenia kadr naukowych, organizacji i sterowania działalnością naukową, planowania i finansowania badań naukowych oraz sprawozdawczości, międzynarodowej współpracy naukowej, upowszechniania wiedzy i przyswajania wyników badań naukowych.

Prezydium powołało na przewodniczącego Komisji wiceprzewodniczącego Komitetu, ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, sekretarza naukowego PAN – Jana Kaczmarka, na zastępców przewodniczącego: wiceprezesa PAN – Jana Szczepańskiego i zastępcę sekretarza naukowego PAN – Tadeusza Orłowskiego a do jej składu m. in. – z uwagi na konieczność synchronizowania prac wydziałów i komitetów naukowych PAN oraz sekcji i podsekcji Komitetu Organizacyjnego – sekretarzy wydziałów naukowych PAN i przewodniczących sekcji lub osoby delegowane przez prezydium sekcji. Do prezydium Komisji weszli przewodniczący zespołów, dwóch podsekretarzy stanu w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, prezes NOT i sekretarz Komitetu Organizacyjnego Kongresu.

Uchwałą nr 4/72 z 28.II.1972 r. Prezydium Komitetu ustaliło organizację wewnętrzną Komisji, powołując 6 zespołów problemowych: Zespół I – Programu Rozwoju Nauki – pod przewodnictwem wiceprezesa PAN Witolda Nowackiego; Zespół II – Systemu Rozwoju Kadr Naukowych – pod przewodnictwem wiceprezesa PAN Jana Szczepańskiego; Zespół III – Systemu Sterowania Działalnością Naukowo-Badawczą i Rozwojową – pod przewodnictwem członka Prezydium PAN, przewodniczącego Komisji Nauki i Postępu Technicznego Sejmu PRL Sylwestra Kaliskiego; Zespół IV – Przyswajania Wyników Badań i Upowszechniania Nauki – pod przewodnictwem ministra Jana Kaczmarka; Zespół V – Systemu Planowania Badań, Finansowania i Sprawozdawczości – pod przewodnictwem I zastępcy przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów Kazimierza Secomskiego; Zespół VI – Organizacji Współpracy Międzynarodowej – pod przewodnictwem wiceprezesa PAN Dionizego Smoleńskiego.

Tak ukształtowana Komisja powstała jako produkt końcowy pewnego dłuższego procesu dyskusji. Pierwotne propozycje, z początku 1970 r., zakładały bowiem powołanie, obok sekcji dyscyplinowych, 4 zespołów problemowych, a mianowicie: polityki naukowej, polityki oświatowej i upowszechniania wiedzy, wykorzystania rewolucji naukowo-technicznej dla rozwoju kraju, informacji naukowej. Wychodząc z założenia, że problematyka dwóch ostatnich zespołów mieści się w zespole pierwszym, w projektach przedłożonych w 1970 r. prezesowi Rady Ministrów ograniczono się już do tych dwóch zespołów.

Ostatecznie powołano Komisję Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki z 6 wewnętrznymi jednostkami w 42-osobowym składzie. Odpowiadała ona w zasadzie charakterem Sekcji XI Organizacji Nauki i Szkolnictwa Wyższego I Kongresu Nauki Polskiej, która w pracach przygotowawczych skupiła 71 osób i koncentrowała się na zagadnieniach krajowego modelu organizacji nauki, w szczególności profilu i struktury Polskiej Akademii Nauk.

PRZYGOTOWANIE MATERIAŁÓW I DOKUMENTÓW KONGRESU

Zgodnie z pkt. 4 uchwały nr 1/71 Komitetu Organizacyjnego z 18.X.1971 r. w sprawie programu prac przygotowawczych do Kongresu wszystkie sekcje i podsekcje oraz Komisja Polityki Naukowej opracowały programy i harmonogramy działalności na okres do końca 1972 r., stanowiące rozwinięcie i konkretyzację celów i zadań II Kongresu przyjętych w uchwale programowej Komitetu.

Całościowy program i harmonogram prac przygotowawczych do II Kongresu Nauki Polskiej powstał „oddolnie”, co otwierało przed organami Komitetu, sekcjami i podsekcjami oraz Komisją Polityki Naukowej pole do samodzielnych inicjatyw. Z drugiej strony zostały również podjęte ustalenia „odgórne” w celu zapewnienia programowi wewnętrznej spójności, porównywalności poszczególnych rodzajów opracowań, ich odpowiedniej kolejności w czasie i wzajemnego uzupełniania się.

Było to w szczególności ważne dla działalności sekcji i podsekcji, których referaty miały być materiałem wyjściowym dla wszystkich innych materiałów i dokumentów Kongresu – podstawą do uogólnień i szerszych podsumowań w referatach plenarnych, referatach w zespołach problemowych i w uchwale Kongresu. Dlatego też Prezydium Komitetu główny akcent w pierwszym etapie przygotowań położyło na prace sekcji i podsekcji, przekazując sekcjom szczegółowe wytyczne w sprawie programów i harmonogramów prac sekcji i podsekcji oraz w sprawie układu treści referatów. Następnie, w miarę postępu prac sekcji, zostały one raz jeszcze przypomniane we wrześniu 1972 r. w piśmie okólnym przewodniczącego Komitetu do przewodniczących sekcji i podsekcji, zespołów problemowych Komisji Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki oraz sekretarzy wydziałów naukowych PAN w sprawie końcowej fazy prac przygotowawczych do II Kongresu Nauki Polskiej.

Prezydium Komitetu w szczególności podkreśliło, że są dwa zasadnicze pytania, które stanowią wspólną platformę wszystkich, przygotowywanych obecnie podstawowych materiałów Kongresu:

– jaki stopień rozwoju osiągnęła nauka polska i w jakim kierunku powinna się rozwijać i unowocześniać pod względem problematyki badawczej, metod i systemu organizacji i sterowania, aby sprostać oczekiwaniom społeczeństwa i zadaniom wysuwanych pod jej adresem na tle programu dalszego socjalistycznego rozwoju kraju;

– jaki może i powinien być wkład nauki w rozwiązywaniu konkretnych problemów dyktowanych przez naszą epokę i potrzeby społeczno-gospodarczego i kulturalnego rozwoju kraju?

Stwierdzając, iż od jakości i poziomu odpowiedzi na te pytania zależeć będzie sukces samego Kongresu, jego znaczenie dla dalszego rozwoju nauki polskiej i jego ranga międzynarodowa, Prezydium wskazywało, że Kongres stwarza też okazję i szansę wykazania płodności marksistowskich dyrektyw metodologicznych dla naukowej analizy procesów rozwoju nauki i społeczeństwa w okresie rewolucji naukowo-technicznej oraz oparcia zasad i programu polityki naukowej na podstawach naukowych.

Z tych założeń wychodząc, wytyczne Prezydium Komitetu z 31.I.1971 r. ustalały, że zakres analiz referatów podsekcji powinien być podporządkowany zasadniczym pytaniom: jak rozwijała się i jaki jest stan aktualny i poziom danej dyscypliny na tle porównawczym (światowym), który warunkuje jej rolę i miejsce w nauce oraz wpływ społeczny, ideologiczny i praktyczny; co dała ona i dać może społeczeństwu; w jakim kierunku ma się ona rozwijać, aby przyspieszyć rewolucję naukowo-techniczną w kraju; na jakich problemach priorytetowych należy skoncentrować wysiłki badawcze i środki materialne dla zrealizowania dalekosiężnego programu rozwoju nauki i jak, w jakim zakresie i w jaki sposób nauka może pomóc w realizacji programów gospodarczego i kulturalnego rozwoju kraju.

W celu ukierunkowania i ułatwienia prac sekcji i podsekcji zostały im przekazane: opracowanie pt. *Zadania sekcji, podsekcji i komisji II Kongresu Nauki Polskiej wynikające z uchwały i materiałów VI Zjazdu PZPR*, a także przygotowane przez Bibliotekę PAN w Warszawie, z inicjatywy Sekretariatu Komitetu,

materiały bibliograficzne dotyczące dorobku i kierunków rozwoju nauki w Polsce Ludowej.

Objętość referatów podsekcji, podkreślano, uwarunkowana jest specyfiką dyscyplin objętych ich właściwością, może się przeto mieścić w granicach od 1 do 2 arkuszy wydawniczych, przy czym 1/3 do 1/4 objętości referatu powinna być poświęcona analizie rozwoju i stanu aktualnego, natomiast 2/3 do 3/4 objętości należy poświęcić programowi rozwoju i kierunków badań; problemowi rozwoju kadry naukowej i metodom jej kształcenia i doskonalenia; środkom i narzędziom intensyfikacji badań, w szczególności niezbędnym, realnym nakładom finansowym i wyposażeniu w aparaturę; rozwojowi sieci i form organizacyjnych, profilowi poszczególnych ośrodków i placówek naukowo-badawczych, niezależnie od ich podporządkowania organizacyjnego.

Wychodząc z założenia, że referaty syntetyczne podsekcji powinny być materiałem porównywalnym, nadającym się do uogólnień, zwrócono uwagę na konieczność konfrontowania ich w ramach tej samej i różnych sekcji i podsekcji, co pozwoli na uzupełnienie ewentualnych luk na stykach poszczególnych dziedzin i grup nauk.

Z uwagi na to, że analizy rozwoju poszczególnych dyscyplin i inne elementy opisowe miały być zawarte w referatach podsekcji, syntetyczne referaty sekcyjne miały koncentrować się na pozytywnym programie rozwoju nauk objętych właściwością sekcji na okres 10–15 lat oraz określać warunki zapewniające realizację tego programu. Referaty te – zakładano – miały stanowić uogólnienie i zhierarchizowanie wniosków podsekcji dotyczących perspektywicznego programu rozwoju nauk objętych właściwością sekcji, bez wchodzenia już w szczegółową analizę dotychczasowego rozwoju, przy czym ich objętość nie powinna przekraczać w zasadzie jednego arkusza wydawniczego.

Na podstawie programów i harmonogramów prac sekcji Prezydium Komitetu Organizacyjnego 31.I.1972 r. ustaliło, że za podstawę szczegółowych harmonogramów prac przygotowawczych przyjmuje się 3 etapy półroczne:

– etap pierwszy: do końca czerwca 1972 r., w którym podsekcje w zasadzie powinny opracować zbiorcze referaty podsekcji;

– etap drugi: do końca 1972 r., w którym sekcje opracują zbiorcze referaty sekcyjne, poddadzą je dyskusji w środowisku naukowym oraz na zebraniach plenarnych wydziałów naukowych PAN i dokonają konfrontacji opracowań między sekcjami w celu uzupełnienia i wyrównania ewentualnych luk na stykach poszczególnych dziedzin i grup nauk;

– etap trzeci: do maja 1973 r., poświęcony opracowaniu referatów plenarnych i projektu uchwał Kongresu oraz przygotowaniu technicznemu obrad samego Kongresu.

Zgodnie z postanowieniem uchwały programowej Komitetu Organizacyjnego – w sprawie „powszechnego udziału pracowników nauki w pracach przygotowawczych do II Kongresu Nauki Polskiej” i zapewnienia im możliwości „aktywnego współudziału w określeniu kierunków rozwoju nauki, jej kształtu organizacyjnego oraz uzyskania przez nią należytego miejsca i roli w społeczeństwie” – oraz wytycznymi Prezydium Komitetu, sekcje i podsekcje stosowały różne formy i metody działania.

Poza ścisłą współpracą z komitetami naukowymi w postaci m.in. wspólnych posiedzeń powierzały w wielu przypadkach wybitnym specjalistom spoza grona członków danych podsekcji opracowanie referatów pomocniczych, dotyczących rozwoju, aktualnego stanu oraz perspektywicznego programu i warunków rozwoju poszczególnych dziedzin, specjalności, kierunków czy problemów badawczych. Załączona tabela 4 charakteryzuje ilościowy zakres tych opracowań cząstkowych, których

pełny wykaz — autorów, tytułów — został opublikowany w „Nauce Polskiej” nr 3/111/1974, a teksty złożone w Archiwum PAN w Pałacu Staszica w Warszawie.

Sekcje wykorzystywały stałe doroczne lub też organizowały specjalne konferencje i sympozja z udziałem przedstawicieli uczelni wyższych, resortowych placówek naukowych, naukowo-badawczych i towarzystw naukowych oraz reprezentantów praktyki (np. Zjazd Polskiego Towarzystwa Matematycznego we wrześniu 1972 r. wykorzystano dla przedyskutowania materiałów syntetycznych Sekcji Nauk Matematycznych); udostępniały opracowania referatowe wybranym ośrodkom naukowym, wydziałom uczelni technicznych i radom naukowym placówek naukowych (jak to np. robiła Sekcja Nauk Elektrycznych), czy też organizowały dyskusję nad materiałami podsekcji i sekcji w gronie zainteresowanych ogniw Naczelnej Organizacji Technicznej (jak to zrobiła Sekcja Nauk Inżynieryjno-Budowlanych).

Do rozwinięcia współpracy z uczelniami wyższymi przyczyniły się wytyczne ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z października 1972 r. Podkreślano w nich, że w fazie formułowania referatów i wniosków konieczne jest włączenie do prac przygotowawczych całego środowiska naukowego szkół wyższych i stworzenie przed każdym twórczym pracownikiem nauki szansy aktywnego współdziałania w określaniu kierunków rozwoju nauki, jej kształtu organizacyjnego oraz zapewnienie nauce należnego jej miejsca i roli w społeczeństwie. Minister zalecał zorganizowanie roboczych narad w instytutach uczelnianych przy współudziale wszystkich pracowników nauki, przedstawicieli młodzieży studenckiej, doktorantów oraz przekazywanie przez jednostki naukowo-dydaktyczne szkół wyższych właściwym sekcjom i podsekcjom — z własnej inicjatywy bądź na prośbę tych organów — odpowiednich materiałów informacyjnych, wniosków dotyczących oceny dotychczasowej działalności naukowej i dydaktycznej oraz postulatów odnoszących się do perspektywicznego rozwoju działalności uczelni.

Na formy i metody współdziałania sekcji i podsekcji rzutowała, oczywiście, sprawa badań międzydyscyplinarnych i powiązań między poszczególnymi dziedzinami nauki w obrębie jednej grupy nauk, np. nauk ścisłych, czy też w obrębie różnych grup nauk. Przykładowo: Sekcja Architektury i Urbanistyki współdziałała z Sekcją Nauk Inżynieryjno-Budowlanych, ale również z Sekcją Nauk Medycznych czy Nauk Rolniczych i Leśnych itp. Dlatego też Prezydium Komitetu Organizacyjnego II KNP i Prezydium PAN kładły tak duży nacisk na przedyskutowanie referatów sekcji i podsekcji m.in. na zebraniach plenarnych wydziałów naukowych PAN. Chodziło bowiem o zsynchronizowanie prac prowadzonych w sekcjach, komitetach i wydziałach, uwzględnienie i wykorzystanie wszelkich posiadanych materiałów prognostycznych i planistycznych, uzupełnienie ewentualnych luk w zakresie zagadnień międzydyscyplinarnych i międzysekcyjnych, nadanie porównywalnego i bardziej jednolitego kształtu referatom sekcji. Posiedzenia wydziałów naukowych odbyły się: w Wydziale I — 29.XI, w Wydziale II — 17.XI, w Wydziale III — 20.XI, w Wydziale V — 12.XII, w Wydziale VI — 18.XII. 1972 r., a w Wydziale IV — 18.I i 5.II.1973 r. Zgodnie z wytycznymi Prezydium Komitetu wzięli w nich udział również członkowie komisji wnioskowych dla trzech grup nauk powołanych przez Prezydium 30.X.1972 r.

Na podstawie materiałów sprawozdawczych stwierdzić można, że prace nad referatami zbiorczymi w podsekcjach zostały zakończone w jesieni 1972 r. Na 80 podsekcji przygotowano bowiem — według stanu na 30.XI.1972 r. — 77 referatów, opracowanych na ogół w oparciu o wspomniane już cząstkowe referaty pomocnicze, w ogólnej liczbie ponad 1400. Sekcje i podsekcje przygotowały więc projekty referatów syntetycznych zgodnie z harmonogramem, tzn. do końca 1972 r., jednakże proces dyskusji, a w ich wyniku — poprawek i uzupełnień — prze-

Tabela 4

Opracowania pomocnicze sekcji i podsekcji

Sekcja	Liczba opracowań	Podsekcja	Liczba opracowań
I. Nauk Matema- tycznych	2	1. Matematyki	25
		2. Zastosowań Matematyki	6
			31
II. Nauk Fizycznych	—	1. Fizyki Jądra Atomowego, Cząstek Elementarnych i Pól	10
		2. Fizyki Ciała Stałego	13
		3. Fizyki Atomowej i Molekularnej	18
		4. Fizyki Stosowanej i Metrologii	—
		5. Astrofizyki, Astronomii i Fizyki Przestrzeni Kosmicznej	18
			59
III. Nauk Chemicz- nych	6	1. Fizykochemii Faz Skondensowanych i Procesów Chemicznych	12
		2. Chemii Molekularnej i Strukturalnej	13
		3. Chemii Nieorganicznej Podstawowej i Stosowanej	24
		4. Chemii Organicznej oraz Syntezy Związków Organicznych i Bioorganicznych	18
		5. Chemii Radiacyjnej i Jądrowej	15
		6. Chemii Analitycznej	14
		7. Inżynierii Chemicznej	9
		8. Inżynierii Materiałowej	13
		9. Polimerów	12
			130
IV. Nauk o Ziemi i Górnictwa	—	1. Nauk Geologicznych	21
		2. Geofizyki	70
		3. Geodezji	19
		4. Nauk Geograficznych i Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	19
		5. Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska	9
		6. Górnictwa	7
			145
V. Informatyki, Auto- matyki i Pomiarów	2	1. Informatyki	18
		2. Automatyki	15
		3. Pomiarów	2
			35

Sekcja	Liczba opracowań	Podsekcja	Liczba opracowań
VI. Mechaniki		1. Mechaniki Ciała Stałego	20
		2. Mechaniki Cieczy i Gazów	22
		3. Zastosowań Mechaniki	31
		4. Akustyki	28
			101
VII. Nauk Elektrycznych	—	1. Elektroniki	13
		2. Elektryki Energetycznej	14
		3. Elektryki Informatycznej	35
		4. Materiałoznawstwa i Technologii Elektrycznej	36
			98
VIII. Nauk Inżyniersko-Budowlanych	—	1. Konstrukcji Inżynierskich, Mostowych i Hydrotechnicznych	44
		2. Materiałów Budowlanych	19
		3. Dróg, Kolei i Lotnisk	11
		4. Geotechniki	16
		5. Inżynierii Sanitarnej	20
		6. Technologii i Organizacji Budownictwa	39
			143
IX. Architektury i Urbanistyki	—	1. Architektury	10
		2. Urbanistyki	7
			17
X. Podstaw Budowy Maszyn i Urządzeń	—	1. Maszyn Energetycznych	20
		2. Maszyn Roboczych i Transportowych	32
		3. Technologii Bezwiórowej	5
		4. Obróbki Skrawaniem	10
			67
XI. Metalurgii i Metaloznawstwa	2	1. Metalurgii	13
		2. Metaloznawstwa	5
		3. Odlewnictwa	7
			25
XII. Nauk Rolniczych i Leśnych	1	1. Podstaw Naukowych Produkcji Roślinnej	26
		2. Podstaw Naukowych Produkcji Zwierzęcej	6
		3. Podstaw Naukowych Organizacji i Technizacji Rolnictwa	6
		4. Nauki o Żywności i jej Technologii	16
		5. Nauk Leśnych	34
	88		

cd. tabeli

Sekcja	Liczba opraco- wań	Podsekcja	Liczba opraco- wań
XIII. Nauk Biologicznych	1	1. Biologii Molekularnej	11
		2. Ekologii	17
		3. Mikrobiologii	4
		4. Nauk Zoologicznych	21
		5. Nauk Botanicznych	21
		6. Nauk Antropologicznych	27
			101
XIV. Nauk Medycznych	28	1. Ekologii Człowieka	29
		2. Podstawowych Nauk Medycznych	13
		3. Nauk Klinicznych	34
		4. Nauk Farmaceutycznych	41
		5. Medycyny Pracy	18
	135		
XV. Nauk Politycznych i Społecznych	—	1. Nauk Politycznych	9
		2. Socjologii	16
		3. Nauk Prawnych	10
		4. Nauk Pedagogicznych	9
		5. Psychologii	18
		6. Nauk Filozoficznych	11
	63		
XVI. Nauk Ekonomicz- nych, Demogra- ficznych, Statystycz- nych oraz Organi- zacji i Zarządzania	—	1. Podstawowych Nauk Ekonomicznych	22
		2. Ekonomik Branżowych i Badań Stoso- wanych	29
		3. Nauk o Organizacji i Zarządzaniu	12
		4. Nauk Demograficznych	8
		5. Statystyki	8
	79		
XVII. Nauk Historycz- nych, Nauk o Li- teraturze Języku i Sztuce	1	1. Historii, Archeologii, Historii Kultury Materialnej	27
		2. Literatury i Języka	18
		3. Nauk o Sztuce	7
		4. Naukoznawstwa, Historii Nauki i Tech- niki	19
		5. Informacji i Dokumentacji Naukowej	23
	94		
Razem	43	Razem	1411

dłużył o parę miesięcy zamknięcie prac nad referatami. Rzutowało to, oczywiście, na terminy przygotowania projektów referatów plenarnych i uchwały Kongresu, dlatego też Prezydium Komitetu 21.II.1973 r. zwróciło się z apelem o przyspieszenie zakończenia opracowań. Ostatecznie większość referatów podsekcji została zaakceptowana do druku w materiałach kongresowych przez prezydium odpowiednich sekcji w okresie lutego 1973 r., referaty sekcyjne z zakresu nauk ścisłych, biologicznych, rolniczych i medycznych, społecznych i humanistycznych — uchwałą Prezydium Komitetu z 5.III.1973 r., a pozostałe — w okresie marca i kwietnia. Poprzez formę akceptacji referatów podsekcji i sekcji przez prezydium sekcji oraz koordynujących ich działalność sekretarzy wydziałów naukowych PAN podkreślano, że stanowią one wyraz poglądów całych zespołów, mimo że tekst formułowali indywidualni autorzy lub grupy autorskie.

Poza referatami sekcji i podsekcji zostały skierowane do druku w materiałach kongresowych zaakceptowane przez sekretarzy odpowiednich wydziałów naukowych PAN i przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego, 4 opracowania dodatkowe z zakresu: atomistyki (przygotowane przez Zespół Atomistyki, powołany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej); badań morza w Polsce (Komitet Badań Morza PAN); nauk o kulturze fizycznej (przygotowane na zlecenie Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki); zadań nauki w dziedzinie racjonalnego kształtowania środowiska człowieka (Komitet „Człowiek i Środowisko” PAN).

W ten sposób zostały zakończone prace nad referatami syntetycznymi sekcji i podsekcji, które — zgodnie z uchwałą Komitetu Organizacyjnego II KNP w sprawie terminu, programu obrad i składu uczestników Kongresu, podjętą na drugim posiedzeniu plenarnym 25.V.1972 r. — stanowiły podstawę obrad w 17 sekcjach Kongresu w drugim dniu obrad — Dniu Dyscyplin Naukowych.

Wspomniana uchwała ustalała, że w dniu trzecim Kongresu obrady toczyć się będą w **zespołach problemowych** pod hasłem: nauka współtwórcą i współorganizatorem perspektywicznego planu społeczno-ekonomicznego i kulturalnego rozwoju kraju. Zatwierdzając uchwałę i uznając propozycje zawarte w załącznikach do uchwały generalnie za trafne, prezes Rady Ministrów w piśmie z 2.VII.1972 r. zwracał jednakże uwagę, że „nie należy jeszcze wiązać zbyt szczegółowo Komitetu Organizacyjnego treścią obrad w trzecim dniu Kongresu przez wyznaczenie dyskusji nad udziałem nauki w realizacji określonych już programów. Należy raczej pozościć pewną swobodę dla ostatecznego sprecyzowania i ewentualnego uzupełnienia tych programów”.

Istotnie w toku dyskusji prowadzonych w okresie czerwca—września 1972 r. w wydziałach naukowych PAN i w Komisji Planowania, na podstawie uchwały Prezydium Komitetu z 30.X.1972 r. z proponowanych w uchwale Komitetu 3 zespołów problemowych powstały ostatecznie zespoły 4, grupujące krajowych uczestników Kongresu — pracowników nauki oraz działaczy i przedstawicieli praktyki:

Zespół I — Nauka a Rozwój Społeczny Kraju, skupiający przede wszystkim przedstawicieli nauk humanistycznych, dla omówienia w szczególności problemów: przemian społecznych okresu budownictwa socjalizmu, zarządzania i kierowania państwem, rozwoju kultury narodowej, wychowania i rozwoju kadr wysoko wykwalifikowanych.

Zespół II — Nauka a Przestrzenne Zagospodarowanie Kraju, skupiający przedstawicieli różnych dziedzin nauki, dla omówienia w szczególności problemów: przestrzennego zagospodarowania kraju (łącznie z transportem i gospodarką źródłami energii), gospodarki wodnej i szostotechniki gospodarki morskiej.

Zespół III – Nauka a Unowocześnienie Przemysłu i Techniki, skupiający przede wszystkim przedstawicieli nauk ścisłych i technicznych, dla omówienia w szczególności problemów: zasobów i wykorzystania surowców mineralnych oraz rozwoju górnictwa (w tym również petrochemia i karbochemia), nowych materiałów dla przemysłów wytwórczych (w szczególności materiały metaliczne, polimery, włókna syntetyczne, materiały ceramiczne), automatyzacji, informatyki i postępu organizacyjnego, nowych technik dla przemysłów kluczowych (budowa maszyn, budownictwo, przemysł chemiczny, hutnictwo, przemysł elektroniczny), energetyki konwencjonalnej i jądrowej.

Zespół IV – Nauka a Zdrowie i Wyżywienie Człowieka, skupiający przede wszystkim przedstawicieli nauk biologicznych, rolniczych i medycznych, dla omówienia w szczególności problemów: zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka, ochrony środowiska naturalnego człowieka, żywności i wyżywienia, modelu konsumpcji i warunków mieszkaniowych, rozwoju rolnictwa.

Referentami w zespołach problemowych zostali przedstawiciele naczelnych organów państwowych i przedstawiciele nauki, a mianowicie: w Zespole I i II łącznie – wicepremier Mieczysław Jagielski, natomiast ze strony nauki w Zespole I – wiceprezes PAN Jan Szczepański; w Zespole II – wiceprezes PAN Witold Nowacki; w Zespole III – wicepremier Jan Mitrega i wiceprezes PAN Marian Miśkowicz; w zespole IV – wicepremier Zdzisław Tomal i sekretarz Wydziału VI PAN Jan Karol Kostrzewski.

Organizację prac nad przygotowaniem referatów i wniosków powierzono sekretarzom wydziałów naukowych PAN, przy współudziale przedstawicieli naczelnych organów państwowych, sekcji i komitetów naukowych oraz w porozumieniu z referentami, w szczególności: dla Zespołu I był to sekretarz Wydziału I, dla Zespołu II – sekretarz Wydziału III, dla Zespołu III – sekretarze Wydziałów III i IV, dla Zespołu IV – sekretarze Wydziałów II, V i VI. Powołanym przez sekretarzy grupom tematycznym, przygotowującym materiały do referatów, wystąpienia w dyskusji i wnioski, w trakcie prac przygotowawczych udostępniono odpowiednie materiały dotyczące programów rozwoju kraju. Wiceprezesa Rady Ministrów powoływali również odpowiednie grupy robocze dla przygotowania materiałów do referatów rządowych. Sekretarze wydziałów naukowych PAN, referenci oraz przewodniczący odpowiednich sekcji tworzyli prezydium zespołów.

Ustalając wytyczne w sprawie opracowania referatów przedstawicieli nauki, Prezydium Komitetu Organizacyjnego w szczególności podkreślało, że organizowane na taką skalę obrady trzeciego dnia Kongresu stanowiące bezprecedensową okazję do bezpośredniego dialogu między przedstawicielami rządu i nauki, mają ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju kraju i nauki, mogą przyczynić się do pogłębienia roli i funkcji nauki jako ważkiego instrumentu nowoczesnego rozwoju kraju. Waga tych obrad zobowiązuje przedstawicieli nauki do podjęcia maksymalnego wysiłku dla terminowego i merytorycznie odpowiedzialnego przygotowania referatów, tak aby swym poziomem i programem odpowiadały referatom przedstawicieli rządu.

Wytyczne VI Zjazdu PZPR, referat prezesa Rady Ministrów P. Jaroszewicza z 24.I.1973 r., w którym zostały ustalone podstawowe zamierzenia rządu w dziedzinie społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, jak i referat sekretarza KC PZPR J. Szydłaka z 19.II.1973 r., przedstawiający cele i kierunki rozwoju kraju w perspektywie lat osiemdziesiątych, w szczególności naświetlający węzłowe zagadnienia procesu budowania wysoko rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego – stanowiły punkt wyjścia dla opracowania bardziej szczegółowych referatów wiceprezesów Rady Ministrów i sformułowania w nich bardziej konkretnie celów i głównych dzie-

dzin postępu społeczno-gospodarczego, gdzie rozwój i pomoc nauki są szczególnie ważne.

Referaty przedstawicieli rządu oraz opracowywane w toku przygotowań do Kongresu referaty sekcji i podsekcji, referaty plenarne oraz materiały do uchwały Kongresu stanowiły dokumenty wyjściowe dla opracowania referatów przedstawicieli nauki. Mieli oni w swych wystąpieniach odpowiedzieć „ofertą na zapotrzebowanie”, ofertą opartą na analizie aktualnego stanu badań i możliwości ich rozwinięcia w dziedzinie węzłowych zagadnień postępu społeczno-gospodarczego i na tej podstawie formułującą główne kierunki badań i określającą skalę niezbędnych środków i warunków dla realizacji programu badań, w tym m.in. w zakresie współpracy międzynarodowej.

Przedstawiciele nauki, ustosunkowując się do dezyderatów przedstawicieli rządu, podjęli próbę poważnej, opartej na rzetelnej analizie, ujętej kompleksowo i alternatywnie odpowiedzi na pytanie: co i jak, w jaki sposób, w jakim zakresie i przy pomocy jakich środków nauka będzie uczestniczyć w realizacji dalekosiężnych zadań rozwoju kraju.

W miarę zaawansowania prac nad referatami syntetycznymi sekcji i podsekcji, poczynając od września 1972 r. podjęto faktycznie realizację tych punktów uchwały Komitetu Organizacyjnego II KNP z 25.V.1972 r., które dotyczyły programu obrad pierwszego i czwartego dnia Kongresu, w szczególności **referatów plenarnych przewodniczącego i wiceprzewodniczącego Komitetu** w dniu pierwszym oraz uchwały Kongresu w dniu ostatnim.

Uchwała Komitetu Organizacyjnego określiła „ramową koncepcję” obydwu referatów plenarnych oraz zobowiązała Komisję Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki do przedłożenia Prezydium Komitetu Organizacyjnego projektu też referatów.

Wychodząc z założenia, że obydwie referaty plenarne powinny tworzyć organiczną całość i być — obok materiałów i referatów sekcji i zespołów problemowych — podstawą dyskusji w drugim i trzecim dniu obrad Kongresu, a uchwały Kongresu w ostatnim, czwartym dniu jego obrad, wyrażając również przekonanie, że referaty — z uwagi na ich wkład w poznanie prawidłowości rozwoju nauki i społeczeństwa oraz w formułowanie naukowych zasad polityki naukowej w naszym kraju — uzyskają również „nośność międzynarodową” i podniosą jego znaczenie i rangę w świecie, Prezydium zobowiązało Komisję Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki do przygotowania projektu też i materiałów referatów.

Przyjęty początkowo przez Prezydium Komitetu trzyczęściowy układ pierwszego referatu *Nauka w Polsce Ludowej* (historyczno-opisowa, diagnostyczna, prognostyczno-programowa), po kolejnych dyskusjach na zebraniach plenarnych Komisji Polityki Naukowej i na zebraniach Prezydium został zmodyfikowany. Ustalono, że pierwszy referat obejmie problemy rozwoju i osiągnięć nauki w Polsce Ludowej, ze szczególnym uwzględnieniem okresu między Kongresami, dokona oceny jej aktualnego stanu oraz podejmie rozważania na temat funkcji społecznej i roli nauki w budowie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. Natomiast drugi referat plenarny *Perspektywy rozwoju nauki polskiej*, wychodząc od założeń strategii przyspieszonego rozwoju kraju oraz zadań i kierunków społeczno-gospodarczego do 1990 r., zarysuje program rozwoju nauki jako całości, przedstawi warunki i środki realizacji programu oraz zwiększenia wpływu nauki na rozwój społeczeństwa, m.in. od strony doskonalenia rozwiązań systemowych w dziedzinie kształcenia i wychowania kadr naukowych i z nauką związanych, organizacji i zarządzania nauką, planowania i finansowania działalności naukowo-badawczej, nie-

zbędnych środków i polityki inwestycyjnej, przyswajania wyników badań, rozszerzania współpracy naukowej z zagranicą, w szczególności pogłębiania integracji badań w ramach wspólnoty państw socjalistycznych – członków RWPG.

Prezydium podkreśliło, że obydwa referaty powinny tworzyć logiczną całość dającą kompetentną odpowiedź na pytania: jaką siłę i osiągnięcia nauka polska reprezentuje (z uwzględnieniem światowego tła porównawczego); z jakimi występuje ofertami i propozycjami zmierzającymi do zwiększenia jej udziału w budowie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego; jakie są warunki i mechanizmy podniesienia poziomu samej nauki i zwiększenia jej wpływu na rozwój społeczeństwa.

Projekty referatów były przedmiotem dyskusji na posiedzeniu plenarnym Komitetu Organizacyjnego 28.V.1973 r. i po uzupełnieniach wydrukowane i udostępnione przed obradami uczestnikom Kongresu.

Podjmując we wrześniu 1972 r. konkretne już rozważania na temat zakresu, treści i formy uchwały Kongresu, Prezydium Komitetu wyszło z porównania i oceny sytuacji w okresie I Kongresu Nauki Polskiej i aktualnej. Z różnic zachodzących między etapami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i nauki oraz celami i zadaniami obu kongresów wynikały określone różnice między materiałami i dokumentami kongresów, w szczególności dokumentem podstawowym – uchwałą.

Merytoryczne uchwały I Kongresu oparte były na wynikach dyskusji opracowanych w formie wniosków przez sekcyjne komisje wnioskowe. Wnioski te po przyjęciu ich na zebraniach sekcyjnych były następnie przekazane do Głównej Komisji Wnioskowej, która na tej podstawie opracowała wnioski na sesję plenarną. Ten organ I Kongresu podzielił z kolei kilkaset wniosków zgłoszonych przez 10 sekcji dyscyplinowych na dwie grupy: wnioski szczegółowe sekcji, dotyczące kierunków rozwoju i potrzeb poszczególnych dyscyplin naukowych, adresowane do organów Polskiej Akademii Nauk, które miały „zatroszczyć się o ich realizację”; wnioski ogólne, dotyczące nauki jako całości, których adresatem był ogół uczonych polskich oraz naczelne organy państwowe.

Wnioski ogólne, które zostały później opublikowane, przyjęto na posiedzeniu plenarnym I Kongresu w postaci 3 bardzo związanych rezolucji: 1) w sprawie pełnego włączenia nauki do realizacji zadań Planu 6-letniego, 2) w sprawie utworzenia Polskiej Akademii Nauk oraz 3) w sprawie powołania Komisji Organizacyjnej Polskiej Akademii Nauk. Ponadto na ostatnim posiedzeniu plenarnym I Kongresu uchwalił m.in. list do uczonych świata.

Komitet Organizacyjny II Kongresu Nauki Polskiej w uchwale z 25.V.1972 r. w sprawie terminu, programu obrad i składu uczestników Kongresu przyjął ogólną formułę, że obrady w 17 sekcjach w drugim dniu Kongresu kończą się uchwałami sekcji w sprawie programu rozwoju dyscyplin naukowych objętych ich właściwością. Podstawę tych uchwał stanowią wnioski sformułowane w referatach syntetycznych podsekcji i sekcji, które po powieleniu będą dostarczane wcześniej uczestnikom Kongresu.

Analogicznie w trzecim dniu obrad Kongresu zespoły problemowe, po przedyskutowaniu na podstawie syntetycznych referatów sprawy udziału nauki w realizacji konkretnych programów rozwoju społeczno-ekonomicznego i kulturalnego kraju, miały zakończyć obrady odpowiednimi wnioskami dotyczącymi perspektywicznych programów badań szczególnie ważnych dla rozwoju kraju.

Przystępując do konkretyzacji ramowych postanowień uchwał programowych Komitetu Organizacyjnego II KNP Prezydium Komitetu przyjęło za uzasadnione różnicowanie z jednej strony wniosków sekcji i zespołów problemowych, a z drugiej

strony uchwały II Kongresu Nauki Polskiej z punktu widzenia ich rangi, zakresu i stopnia szczegółowości, ich adresatów oraz sposobów wykorzystania po Kongresie; konsekwentnie też określiło uchwałą jako „dokument” Kongresu, a wnioski sekcji i zespołów jako „materiały” Kongresu.

W wytycznych z października 1972 r. Prezydium Komitetu Organizacyjnego konkretyzowało: 1) sekcje na zakończenie swych obrad w drugim dniu Kongresu ustala wnioski sekcji w sprawie kierunków i warunków rozwoju nauk objętych właściwością sekcji; 2) zespoły problemowe na zakończenie swych obrad w trzecim dniu Kongresu przedstawią wnioski w sprawie podstawowych zadań nauki w realizacji perspektywicznego programu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju; 3) w czwartym dniu, na sesji plenarnej, Kongresowi zostaną przedłożone łączne sprawozdania z przebiegu obrad w 17 sekcjach i 4 zespołach problemowych, pomyślane jako ogniwo łączące obrady sekcji i zespołów z uchwałą, zawierające najważniejsze wnioski przez nie uchwalone, a dotyczące rozwoju badań podstawowych i udziału nauki w realizacji perspektywicznego programu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju oraz warunków rozwoju nauki. Na tej sesji zostanie także przyjęta uchwała Kongresu.

Wnioski sekcji i zespołów — podkreślało Prezydium — będą materiałem do ukierunkowania szczegółowych wieloletnich planów badań naukowych rozwijanych w szkołach wyższych i placówkach naukowo-badawczych. Natomiast **uchwała Kongresu**, obejmująca główne kierunki rozwoju nauki na okres 10–15 lat, szczególnie ważne dla rozwoju gospodarki i kultury narodowej oraz zdrowia ludności, formułująca niezbędne warunki i środki realizacji zadań nauki, kadrowe, materialne i organizacyjne, jak również konkretyzująca hasło II Kongresu „wbudowania nauki w system funkcjonowania społeczeństwa i państwa w dobie rozwiniętej rewolucji naukowo-technicznej” jest dokumentem podstawowym Kongresu. Jej adresatem jest świat polskiej nauki, społeczeństwo i kierownictwo państwa. Będzie ona podstawą do opracowania państwowych perspektywicznych i okresowych programów badawczych oraz odpowiednich uchwał rządu i aktów normatywnych.

Prezydium ustaliło, że sprawozdania z przebiegu obrad oraz wnioski sekcji i zespołów będą referowane w przekroju 3 grup nauk: humanistycznych i społecznych, nauk ścisłych i technicznych oraz nauk biologicznych, rolniczych i medycznych. W celu ich wcześniejszego przygotowania powołało — jako organy Komitetu Organizacyjnego i zarazem Kongresu, a także organy koordynacji w tym zakresie prac sekcji i zespołów problemowych — komisje wnioskowe, złożone z przewodniczących odpowiednich sekcji Kongresu, przewodniczących obrad i referentów zespołów problemowych oraz członków Prezydium Komitetu Organizacyjnego:

dla grupy nauk humanistycznych i społecznych: R. Jezierski, G. Labuda, W. Markiewicz (przewodniczący), K. Secomski, J. Szczepański;

dla grupy nauk ścisłych i technicznych: J. Bukowski, T. Cholewicki, J. Groszkowski, M. Kamiński, I. Kisiel, T. Malkiewicz, J. Michalski, M. Mięsołowicz, M. Nałęcz, W. Nowacki, T. Pelczyński, J. Rychlewski, R. Sikorski, D. Smoleński (przewodniczący), St. Węgrzyn, M. Wiewiórowski, P. Zaremba;

dla grupy nauk biologicznych, rolniczych i medycznych: T. Baranowski, B. Dobrzański (przewodniczący), W. Jasiński, J. K. Kostrzewski, M. Michajłow, T. Orłowski.

Harmonogram prac nad wnioskami sekcji i zespołów, sprawozdaniami oraz uchwałą Kongresu tak był pomyślany, aby wzajemnie się one zajął. Jeśli więc przewodniczący komisji wnioskowych, a zarazem sprawozdawcy w czwartym dniu Kongresu, w czerwcu 1973 r., w ostatniej fazie przygotowań do Kongresu,

na podstawie referatów i wniosków sekcji oraz referatów i wniosków zespołów mieli opracować projekty sprawozdań, które już w toku obrad Kongresu mogły być odpowiednio uzupełnione, to dla opracowań wniosków sekcji i zespołów ustalono termin końca maja 1973 r. W tym też terminie zobowiązano referentów sekcji do przygotowania projektów przemówień zagajających obrady sekcji.

Opracowane przez prezydium sekcji oraz zespołów wnioski, projekty sprawozdań i referaty plenarne były z kolei podstawowym materiałem wyjściowym dla uchwały Kongresu. Przygotowanie tego dokumentu zostało przyspieszone po przedłożeniu przez prof. K. Secomskiego i zaakceptowaniu przez Prezydium Komitetu 7.V.1973 r. też do projektu uchwały oraz powołaniu Zespołu Głównej Komisji Wnioskowej, do której obok przewodniczącego — K. Secomskiego — i Z. Kaczmarka weszli: B. Dobrzański, W. Markiewicz i D. Smoleński (przewodniczący komisji wnioskowych 3 grup nauk) oraz J. Kostrzewski, M. Mięśowicz, W. Nowacki i J. Szczepański (referenci w zespołach problemowych). Po kolejnych dyskusjach na zebraniach Prezydium Komitetu 16.V i 23.V oraz na zebraniu plenarnym Komitetu Organizacyjnego 28.V.1973 r., w wyniku których zostały wprowadzone poprawki i uzupełnienia, Prezydium Komitetu 12.VI.1973 r. zaakceptowało do druku i rozpowszechnienia tekst projektu uchwały Kongresu, przyjmując dlań nazwę: *Materiały do uchwały II Kongresu Nauki Polskiej „Nauka w służbie narodu”*. Był on jeszcze przedmiotem dyskusji w przeddzień Kongresu na spotkaniu części członków Prezydium Komitetu z przewodniczącymi sekcji i zespołów oraz kandydatami do Komisji Wnioskowej Kongresu, poświęconym również omówieniu trybu obrad w sekcjach i zespołach.

Równoległe z pracami nad projektem uchwały przebiegały prace nad projektem apelu do uczonych świata. Z pierwszymi, wstępnymi propozycjami w tej sprawie wystąpił Sekretariat Komitetu jesienią 1972 r. W ostatniej fazie przygotowani zespół pod przewodnictwem prof. D. Smoleńskiego przygotował tekst projektu, który po dyskusjach na zebraniach Prezydium Komitetu 7 i 23.V oraz na zebraniu plenarnym Komitetu 28.V został przez Prezydium zaakceptowany do druku i rozesłania uczestnikom Kongresu.

PRZYGOTOWANIA TECHNICZNO-ORGANIZACYJNE

(MATERIAŁY, UCZESTNICY I FINANSE KONGRESU)

W okresie dwuletnich przygotowań do Kongresu odbyły się 4 zebrania plenarne Komitetu Organizacyjnego II KNP: 18.X.1971 r., 25.V.1972 r., 18.I.1973 r. i 28.V.1973 r. Na posiedzeniu pierwszym została podjęta wspomniana już uchwała programowa w sprawie celów i zadań Kongresu oraz form i metod organizacji prac przygotowawczych. Na drugim podjęto uchwałę w sprawie terminu, programu obrad i składu uczestników Kongresu. Na trzecim z kolei posiedzeniu, odbytym wspólnie z Komitetem Honorowym Roku Nauki Polskiej, zostało złożone sprawozdanie z prac przygotowawczych i omówione cele Roku Nauki Polskiej. Na posiedzeniu czwartym Komitet Organizacyjny II KNP przedyskutował i zaakceptował projekty obydwu referatów plenarnych Kongresu, materiały do uchwały Kongresu oraz projekt apelu II KNP do uczonych świata.

W tym okresie Prezydium Komitetu odbyło łącznie 25 posiedzeń, sekcje i ich prezydium — ogółem ponad 150 zebrań, podsekcje — około 300 posiedzeń, a Komisja Polityki Naukowej i Programu Rozwoju Nauki obradowała na 5 plenarnych posiedzeniach. Materiały i referaty sekcyjne i w zespołach problemowych

były, oczywiście, dyskutowane ponadto na ponad 500 konferencjach, zjazdach, spotkaniach i naradach roboczych.

W ostatniej fazie przygotowań związanych z przebiegiem Kongresu oraz jego obsługą organizacyjno-techniczną Prezydium i przewodniczący Komitetu podjęli szereg uchwał i decyzji, w szczególności w sprawie ramowego i szczegółowego porządku oraz regulaminu obrad Kongresu, wystaw i dekoracji, wydawnictw kongresowych, składu osobowego gości i uczestników Kongresu, składu komisji wnioskowych, imprez towarzyszących, przyjęć i spotkań, programu naukowego i kulturalnego dla gości zagranicznych, przekazywania referatów sekcji i podsekcji śródkom masowego przekazu, akcji informacyjno-propagandowej poprzedzającej II KNP i obsługi prasowej Kongresu itp.

Zgodnie z decyzjami Ośrodek Obsługi Prasowej II KNP zapewnił akredytację, obsługę i zaopatrzenie w materiały 150 dziennikarzy krajowych i zagranicznych w czasie obrad Kongresu, a w okresie przedkongresowym zorganizował szereg spotkań i konferencji prasowych dla dziennikarzy krajowych i zagranicznych.

Aktualny stan przygotowań do Kongresu został omówiony przez przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego II KNP na posiedzeniu Komisji Nauki i Postępu Technicznego Sejmu PRL 16.XII.1972 r.

Jednostką wykonawczą Komitetu, sprawującą organizacyjną, finansową i techniczną obsługę Komitetu i jego organów oraz samego Kongresu, było **Biuro II Kongresu Nauki Polskiej**, nadzorowane przez sekretarza Komitetu. Jego strukturę, zakres zadań i zasady zatrudnienia pracowników określiła uchwała Prezydium Komitetu Organizacyjnego z 22.IX.1971 r. W okresie od czerwca 1971 r., tzn. od podjęcia uchwały Prezydium PAN i decyzji Prezydium Rządu w sprawie organizacji II KNP, do grudnia 1972 r. prace przygotowawcze były prowadzone w ramach Biura przez kilkunastu pracowników.

W tej fazie przygotowań techniczno-organizacyjnych do obrad Kongresu Biuro podjęło i zakończyło wiele czynności związanych z zapewnieniem sal konferencyjnych, hoteli i transportu dla uczestników Kongresu, imprez towarzyszących, przygotowaniem bazy poligraficznej dla druku referatów i materiałów kongresowych, a także z wykonaniem teczek, blankietów, znaczków okolicznościowych, emblematu Kongresu, plakatu kongresowego itp.

Wychodząc z założenia, że ostatnia faza przygotowań do Kongresu wymaga rozbudowania i zintensyfikowania prac techniczno-organizacyjnych, a odpowiednio liczną i przygotowaną kadrę ma Sekretariat Administracyjny PAN, Prezydium Komitetu podjęło 21.II.1973 r. uchwałę w sprawie pełnienia przez Sekretariat Administracyjny PAN funkcji Biura II KNP. Na tej podstawie sekretarz naukowy PAN wydał odpowiednie zarządzenia wykonawcze, w szczególności dotyczące organizacji i szczegółowego zakresu działania służb obsługujących Kongres. Ogółem powołano 32 specjalne służby II Kongresu Nauki Polskiej, których pracę nadzorowali dyrektorzy biur, a koordynowało Biuro Prezydyjne PAN. Służby te obejmowały sprawy: organizacji obrad plenarnych, 17 sekcji i 4 zespołów problemowych oraz komisji wnioskowych; protokolarne i recepcji oraz materiałów kongresowych; obsługi gości zagranicznych Kongresu i zdrowia; wyżywienia i zakwaterowania; redakcyjne, wydawnicze i poligraficzne; łączności i transportu; sprawozdawczości; zatrudnienia i finansów. W okresie bezpośrednio poprzedzającym Kongres oraz w czasie obrad w obsłudze Kongresu i imprez towarzyszących brało udział łącznie około 550 osób.

Jak ogromne i intensywne były prace organizacyjno-techniczne ostatniej fazy przygotowań i obrad Kongresu, związane w szczególności z przesłaniem lub doręczeniem gościom i uczestnikom Kongresu materiałów kongresowych, zabezpieczone-

niem żywienia i hoteli, transportu i dekoracji, sal i sekretariatów itp. — uzmysławia rozmiar materiałów i dokumentów kongresowych oraz liczba i ranga uczestników i gości krajowych i zagranicznych kongresu.

Materiały kongresowe obejmowały 34 broszury o ogólnej objętości 255 arkuszy wydawniczych, w tym: referaty plenarne (opublikowane również w angielskiej, rosyjskiej i francuskiej wersji językowej) i materiały do uchwały II Kongresu Nauki Polskiej oraz tekst apelu; opracowania syntetyczne 17 sekcji i 80 podsekcji wraz z opracowaniami z zakresu atomistyki, gospodarki morskiej, kultury fizycznej i ochrony środowiska człowieka; 7 referatów w zespołach problemowych Kongresu.

Uczestnicy i goście Kongresu otrzymali ponadto specjalną publikację pt. *Rok Nauki Polskiej*, publikację pt. *Edycje pomnikowe Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, a także zestaw materiałów pomocniczych obejmujący: informator II KNP w jednej z 4 wersji językowych, regulamin obrad, teczki kongresowe, znaczek kongresowy i specjalnie wydany znaczek pocztowy, plakietki, karnety żywienia, karty wstępu na obrady Kongresu, zgłoszenia do dyskusji itp. Gości zagranicznych obdarowano ponadto wydawnictwem *Opera Omnia* Mikołaja Kopernika. Ponieważ akcydensy kongresowe objęły około 10 ark. wyd., ogólna objętość wszystkich publikacji i materiałów pomocniczych na II Kongres Nauki Polskiej wyniosła ogółem 265 ark. wyd. o łącznym nakładzie 81 tys. egz.

W toku obrad Kongresu jego uczestnicy i goście, a także dziennikarze akredytowani przy Kongresie otrzymali 4 biuletyny „Materiałów Informacyjnych II KNP”, zawierające omówienia na bieżąco przebiegu obrad w poszczególnych dniach Kongresu, informacje o uczestnikach i gościach Kongresu oraz przebiegu imprez towarzyszących. Numer 5 „Materiałów Informacyjnych”, zawierający wnioski sekcji i zespołów problemowych, ukazał się już po Kongresie. Ogólna objętość 5 numerów biuletynów, które zostały wydane w łącznym nakładzie 15 tys. egz., obejmuje 428 stron.

Kongres zgromadził ogółem ponad **2800 uczestników i gości krajowych i zagranicznych**. Uczestnikami krajowymi, z prawem głosowania nad wnioskami i uchwałą Kongresu, byli:

– w liczbie 1359 osób – członkowie Polskiej Akademii Nauk, członkowie Komitetu Organizacyjnego II KNP i jego organów oraz ustaleniami przez Prezydium KO II KNP pracownicy nauki pełniący określone funkcje w systemie organizacji nauki polskiej, a wśród nich: przewodniczący komitetów naukowych PAN, narodowych komitetów międzynarodowych unii naukowych i rad techniczno-ekonomicznych ministerstw i wojewódzkich rad narodowych, rektorzy wyższych uczelni, członkowie międzyresortowego kolegium koordynacyjnego MNSzWiT, prezydium Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej oraz prezesi towarzystw naukowych;

– 887 pracowników naukowych wybranych przez senaty wyższych uczelni i rady naukowe placówek naukowych PAN i naukowo-badawczych resortów według ustalonej przez Prezydium Komitetu Kongresu zasady: jeden delegat na 13 profesorów i docentów zatrudnionych w danej placówce jako pierwszym miejscu pracy. Uczelnie i placówki nie mające takiej liczby profesorów i docentów otrzymały jedno miejsce uczestnictwa. W przypadku, gdy liczba tych pracowników nauki przekraczała o jeden liczbę 13 (lub jej wielokrotność) instytucji przysługiwało prawo wyboru dodatkowo jednego delegata.

Gośćmi krajowymi Kongresu w liczbie 151 osób byli przedstawiciele kierownictwa partii, stronnictw politycznych, Prezydium Rządu i naczelnych organów państwowych, Prezydium Stołecznej Rady Narodowej, instytucji centralnych, organizacji społecznych i gospodarczych, stowarzyszeń naukowo-technicznych.

Miejsce pracy i wiek

	Grupy wieku					
	Ogółem	do 40	41-50	51-60	61-70	po 70
Ogółem	2130	137	896	551	448	98
Polska Akademia Nauk	249	22	112	48	47	20
Szkolnictwo wyższe	1336	71	537	344	319	65
Placówki badawcze resortów	447	38	200	135	66	8
Przedsiębiorstwa i instytucje	98	6	47	24	16	5

Grupę gości krajowych zaproszonych przez przewodniczącego Komitetu do udziału w obradach Kongresu w liczbie 166 osób stanowili także pracownicy nauki, kierownicy wydziałów nauki komitetów wojewódzkich PZPR, reprezentanci praktyki.

Na obrady plenarne zaproszeni zostali również przedstawiciele towarzystw naukowych, specjalistycznych i regionalnych, bibliotek i muzeów, organizacji społecznych i młodzieżowych itp. w ogólnej liczbie 326 osób.

Tabela 6

Tytuły i wiek

	Grupy wieku					
	Ogółem	do 40	41-50	51-60	61-70	po 70
Ogółem	2130	137	896	551	448	98
Profesor zwyczajny	579	1	62	157	273	86
Profesor nadzwyczajny	715	22	326	223	134	10
Dr habilitowany – docent	602	86	380	113	23	0
Doktor	168	26	94	35	12	1
Magister, inżynier i inni	66	2	34	23	6	1

W skład 95-osobowej grupy gości zagranicznych Kongresu wchodził członkowie zagraniczni Polskiej Akademii Nauk oraz prezydenci i przedstawiciele 33 zagranicznych akademii nauk i instytucji naukowych. Liczne delegacje przysłały akademie nauk krajów socjalistycznych, w szczególności Akademia Nauk ZSRR, republikańskie akademie Białorusi, Litwy i Ukrainy oraz akademie nauk rolniczych i medycznych Związku Radzieckiego. Dzięki tak reprezentatywnemu charakterowi gości zagranicznych powstał klimat i merytoryczne warunki do przeprowadzenia rozmów na temat pogłębienia współpracy naukowej oraz bezpośredniego przekraczania dorobku Kongresu.

Na podstawie kartoteki uczestników Kongresu i załączonych przykładowo kilku tablic można stwierdzić, że najliczniej reprezentowane były wyższe uczelnie – około 65% uczestników Kongresu; pracownicy instytutów naukowo-badawczych stanowili około 20% ogólnej liczby uczestników; placówki Polskiej Akademii Nauk reprezentowane były przez około 11%; w Kongresie brali udział także liczni reprezentanci życia gospodarczego.

Najliczniejszą – ponad 61% – grupę uczestników Kongresu stanowili profeso-

rowie zwyczajni i nadzwyczajni, około 26% stanowili docenci i doktorzy habilitowani.

Największa liczba uczestników reprezentowała środowisko naukowe w Warszawie, bo około 43%, a następnie najliczniej reprezentowane były kolejne środowiska: krakowskie, wrocławskie, śląskie, poznańskie, gdańskie i łódzkie.

Najliczniejszą grupę, bo około 34%, stanowili uczeni liczący od 41 do 50 roku życia, po około 27% ogółu uczestników liczyły grupy uczonych w przedziale wieku między 51 a 60 rokiem życia oraz ponad 60 lat życia.

Z uwagi na ten reprezentatywny skład uczestników, uwzględniający w zasadzie proporcjonalnie potencjał kadrowy wszystkich pionów i regionów nauki, skupiający przedstawicieli wszystkich jej dziedzin i trzech co najmniej pokoleń pracowników nauki, Kongres stanowił płaszczyznę integracji wszystkich środowisk naukowych, był prawdziwym parlamentem polskiej nauki.

Stanowisko i miejsce pracy

Tabela 7

	Ogółem	PAN	Szkoły wyższe	Zaplecze nauk.-bad. resortów	Przedsiębiorstwa i instytucje
Ogółem	2130	249	1336	447	98
Rektor, prorektor, dziekan	296	0	296	0	0
Dyrektorzy i kierownicy placówek	720	64	449	207	0
Kierownicy zakładów i pracowni	562	107	281	174	0
Pozostali prac. nauk.-badaw. i dydaktyczni	454	78	310	66	0
Kierownicy i zastępcy kierowników instytucji centralnych	62	0	0	0	62
Kierownicy i zastępcy kierowników instytucji	31	0	0	0	31
Dyrektorzy i zastępcy dyrektorów zjednoczeń i przedsiębiorstw	5	0	0	0	5
Razem pracownicy nauk.-badaw. i dydaktyczni	2032	249	1336	447	0
Razem pracownicy instytucji centralnych, zjednoczeń i przedsiębiorstw	98	0	0	0	98

Ogólny budżet prac przygotowawczych i organizacji obrad Kongresu Prezydium Rządu ustaliło w wysokości 25 mln zł. Dzięki poważnemu wkładowi pracy społecznej prezydiów oraz członków sekcji, podsekcji i zespołów problemowych, dzięki sprawnym i elastycznym formom i metodom organizowania dyskusji nad materiałami na II KNP, umożliwiającym wykorzystanie w tym celu już zaplanowanych lub periodycznie odbywanych zjazdów towarzystw naukowych, konferencji komitetów naukowych i narad specjalistycznych i przynoszących w efekcie oszczędności finansowe i czasu pracowników nauki – w okresie lat 1971–1972 wykorzystano środki w kwocie około 5 mln zł. Gospodarka finansowa tej części działalności została uregulowana instrukcją z 8.II.1972 r., przy czym przyjęto zasadę zapewnienia możliwości najdogodniejszego trybu postępowania, z zachowaniem, oczywiście, wymogów budżetowych, oraz pełnej elastyczności manewrowania środkami w obrębie całego okresu przygotowań, bez względu na kalendarzowe lata budżetowe.

Na 1973 r. zaplanowano nakłady w wysokości 14 mln zł. Na ten okres przypadały bowiem do zapłaty główne koszty obrad Kongresu: druk referatów

Miejsce zamieszkania i tytuły

Tabela 8

	Ogółem	Prof. zwyczaj.	Prof. nadzw.	Dr hab. docent	Doktor	Mgr. inż. i inni
Ogółem	2130	579	715	602	168	66
m. Warszawa	915	274	290	216	90	45
m. Kraków	272	78	106	76	11	1
m. Łódź	120	37	35	34	12	2
m. Poznań	143	40	51	42	8	2
m. Wrocław	170	51	60	51	6	2
Białostockie	12	2	3	6	1	0
Bydgoskie	38	13	8	16	1	0
Gdańskie	122	24	47	40	9	2
Katowickie	153	29	50	52	14	8
Kieleckie	9	0	2	7	0	0
Koszalińskie	7	0	0	5	2	0
Krakowskie	1	0	0	1	0	0
Lubelskie	66	17	29	17	2	1
Łódzkie	3	1	2	0	0	0
Olsztyńskie	16	2	11	2	1	0
Opolskie	11	0	3	6	2	0
Poznańskie	2	2	0	0	0	0
Rzeszowskie	8	1	2	5	0	0
Szczecińskie	32	6	10	13	3	0
Warszawskie	24	2	6	9	5	2
Wrocławskie	2	0	0	1	0	1
Zielonogórskie	4	0	0	3	1	0

Specjalności i płeć

Tabela 9

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Ogółem	2130	114	2016
Matematyka	70	3	67
Fizyka i astronomia	110	3	107
Chemia	178	14	164
Geologia, geofizyka, geografia	135	4	131
Nauki materiałowe	99	4	95
Nauki mechaniczne i cieplne	102	0	102
Nauki elektryczne	136	1	135
Nauki inżynierskie, architektura i urbanistyka	219	6	213
Biologia	127	21	106
Medycyna	196	11	185
Nauki rolnicze i leśne	162	5	157
Nauki społeczne i humanistyczne	596	42	554

kongresowych, koszty materiałowe, przejazdy, zakwaterowanie i wyżywienie uczestników krajowych i zagranicznych, transport, dekoracje, imprezy itp. Faktyczne koszty tego okresu wyniosły około 10 mln zł. Łącznie więc w latach 1971–1973 wydatkowano 15 mln zł, czyli 59% planowanego budżetu, w tym około 40% na przygotowania kongresowe, a około 60% na koszty obrad Kongresu.

OBRADY II KONGRESU NAUKI POLSKIEJ

„Nauka w służbie narodu” – pod tym naczelnym hasłem kongresowym obradował parlament polskich uczonych w dniach 26–29.VI.1973 r. w Warszawie. Na obrady plenarne w pierwszym i czwartym dniu Kongresu w Sali Kongresowej warszawskiego Pałacu Kultury i Nauki przybyli przedstawiciele najwyższych władz partyjnych i państwowych z I sekretarzem Komitetu Centralnego PZPR Edwardem Gierkiem, przewodniczącym Rady Państwa Henrykiem Jabłońskim i prezesem Rady Ministrów Piotrem Jaroszewiczem. W obradach wzięli również udział członkowie Biura Politycznego KC PZPR: sekretarz KC Edward Babiuch, wicepremier Mieczysław Jagielski, minister Obrony Narodowej Wojciech Jaruzelski, przewodniczący CRZZ Władysław Kruczek, sekretarz KC Franciszek Szlachcic, sekretarz KC Jan Szydłak; zastępcy członków Biura Politycznego KC PZPR: sekretarz KC Kazimierz Barcikowski, sekretarz KC Stanisław Kania, I sekretarz Komitetu Warszawskiego PZPR Józef Kępa, minister Spraw Wewnętrznych Stanisław Kowalczyk; członkowie sekretariatu KC PZPR: kierownik Wydziału Zagranicznego KC Ryszard Frelek, wicemarszałek Sejmu Andrzej Werblan, kierownik Wydziału Organizacyjnego KC Zdzisław Żandarowski.

Obecni byli: przewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu – Janusz Groszkowski, prezes NK ZSL, marszałek Sejmu PRL – Stanisław Gucwa, przewodniczący CK SD, wicemarszałek Sejmu – Andrzej Benesz oraz honorowy przewodniczący CK SD – Zygmunt Moskwa.

Na sali obrad zajęli miejsca członkowie Prezydium Rządu wicepremierzy: Franciszek Kaim, Jan Mitreęga, Kazimierz Olszewski, Zdzisław Tomal, ministrowie, wice-ministrowie.

Przedstawiciele kierownictwa politycznego i państwowego brali żywy udział również w obradach drugiego i trzeciego dnia Kongresu – sekcji i zespołów problemowych.

Przybyłych na pierwszą sesję plenarną kierowników życia politycznego i państwowego, przedstawicieli władz Stolicy i wszystkich uczestników oraz gości krajowych i zagranicznych powitał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego II KNP prezes PAN – Włodzimierz Trzebiatowski, stwierdzając, że w dwa lata po uchwale Prezydium PAN i Prezydium Rządu, a w 22 lata po pierwszym Kongresie, nadszedł moment inauguracji obrad Kongresu.

Zgodnie z omówioną na zebraniach 14.VI i 18.VI.1973 r. propozycją Prezydium Komitetu Organizacyjnego, przedłożoną przez prof. W. Trzebiatowskiego, Kongres zatwierdził skład Prezydium Kongresu w osobach: czł. rzecz. PAN Tadeusz Baranowski, Wrocław, biochemia; prof. dr Jerzy Bukowski, Warszawa, aeromechanika; czł. rzecz. PAN Janusz Groszkowski, Warszawa, elektronika; prof. dr Jerzy Grzymek, Kraków, technologia materiałów; czł. rzecz. PAN Jan Kaczmarek, Warszawa, obróbka metali; czł. rzecz. PAN Sylwester Kaliski, Warszawa, mechanika stosowana; czł. koresp. PAN Włodzimierz Kołos, Warszawa, chemia teoretyczna; czł. rzecz. PAN Tadeusz Kotarbiński, Warszawa, filozofia; czł. koresp. PAN Tadeusz Krwawicz, Lublin, chirurgia okulistyka; czł. rzecz. PAN Włodzi-

mierz Kuryłowicz, Warszawa, mikrobiologia; czł. rzecz. PAN Jerzy Litwiniszyn, Kraków, mechanika górotworu; czł. rzecz. PAN Henryk Łowmiański, Poznań, historia; czł. rzecz. PAN Marian Mięśowicz, Kraków, fizyka jądrowa; czł. rzecz. PAN Witold Nowacki, Warszawa, mechanika ośrodków ciągłych; prof. dr Stanisław Pawłowski, Warszawa, geologia; czł. rzecz. PAN Szczepan Pieniżek, Skiernewice, sadownictwo; czł. rzecz. PAN Jerzy Pniewski, Warszawa, fizyka doświadczalna; czł. koresp. PAN Wiesław Sadowski, Warszawa, ekonomia; czł. rzecz. PAN Kazimierz Secomski, Warszawa, ekonomia; czł. rzecz. PAN Dionizy Smoleński, Warszawa, teoria spalania; czł. rzecz. PAN Jan Szczepański, Warszawa, socjologia; czł. rzecz. PAN Włodzimierz Trzebiatowski, Warszawa, Wrocław, fizykochemia ciała stałego; czł. koresp. PAN Kazimierz Urbanik, Wrocław, matematyka.

Kongres ustalił również, że na sesjach plenarnych w pierwszym dniu obrad będą przewodniczyć: prof. Jerzy Litwiniszyn i prof. Henryk Łowmiański, a w dniu ostatnim — prof. Tadeusz Krwawicz i prof. Szczepan Pieniżek.

Na sesji przedpołudniowej I sekretarz KC PZPR Edward Gierek wygłosił przemówienie na temat podstawowych zadań nauki w rozwoju socjalistycznej Polski, a przewodniczący Komitetu Organizacyjnego II KNP Włodzimierz Trzebiatowski w referacie *Nauka w Polsce Ludowej* dokonał oceny dotychczasowego rozwoju i aktualnego stanu polskiej nauki.

W dyskusji przed południem pierwszego dnia obrad zabrali kolejno głos: czł. rzecz. PAN Tadeusz Kotarbiński, prof. Jean Coulomb, akademik Mstisław Wsiewołodowicz Kiędysz, czł. rzecz. PAN Sylwester Kaliski, czł. rzecz. PAN Włodzimierz Kuryłowicz i prof. Jerzy Grzymek.

Na popołudniowej sesji plenarnej, której przewodniczył czł. rzecz. PAN Henryk Łowmiański, po referacie wiceprzewodniczącego Komitetu Organizacyjnego II Kongresu Nauki Polskiej, ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, sekretarza naukowego, czł. rzecz. PAN Jana Kaczmarka pt. *Perspektywy rozwoju nauki polskiej*, toczyła się nadal dyskusja, w której zabrali kolejno głos: czł. koresp. PAN Jerzy Topolski, dyrektor huty im. Lenina — Józef Błaszczak, czł. koresp. PAN Kazimierz Urbanik i przedstawiciel studentów polskich Marek Samoć.

W przerwie przedpołudniowej sesji plenarnej I sekretarz KC PZPR Edward Gierek w towarzystwie członka Biura Politycznego, sekretarza KC PZPR Franciszka Szlachcica oprowadzony przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki prof. Jana Kaczmarka zwiedził wystawę *Księgi Czynów i Osiągnięć Nauki Polskiej*, dokumentującej najważniejsze w ostatnich dwu latach osiągnięcia naukowe i najcenniejsze zadania badawcze podjęte dodatkowo w 1973 r. przez środowisko naukowe. W *Księdze* znalazło się 245 najcenniejszych osiągnięć naukowych i technicznych, wybranych spośród około 950 wniosków zgłoszonych przez zakłady, instytuty i resorty. Wszystkie z wyróżnionych prac znalazły już zastosowanie w praktyce. Ich łączną wartość oceniono na 1,5 mld zł.

Goście i uczestnicy Kongresu zwiedzili również otwarte w przeddzień Kongresu w salach PKiN dwie wystawy książki naukowej pod wspólnym kongresowym hasłem „Nauka w służbie narodu”. Pierwsza, zorganizowana przez Zjednoczenie Księgarstwa pod patronatem Ministerstwa Kultury i Sztuki w Sali im. M. Skłodowskiej-Curie w PKiN, obrazowała w szerokim zakresie związek nauki z praktyką. Druga, zorganizowana we Wzorcowni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN, eksponowała dorobek nauki polskiej ostatniego dziesięciolecia.

W przerwie obrad kongresowych, przewodniczącemu Komitetu Organizacyjnego prezesowi PAN przedstawiciele delegacji zagranicznych: Bułgarskiej Akademii Nauk, Akademii Nauk Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Mongolskiej

Akademii Nauk, Akademii Nauk Jugosławii, Akademii Nauk NRD oraz Akademii Sztuki i Akademii Nauk Rolniczych NRD, Akademii Nauk ZSRR, Akademii Nauk Ukraińskiej SRR, Akademii Nauk Rolniczych i Akademii Nauk Medycznych ZSRR — przekazywali adresy skierowane do II Kongresu Nauki Polskiej, jak również specjalne dary, np. artystycznie wykonane z bursztynu portret Mikołaja Kopernika — dar Akademii Nauk Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Zgodnie z wnioskiem Prezydium Kongresu delegacje uczestników Kongresu dla uczczenia pamięci zmarłych uczonych i wychowawców złożyły wiązanki kwiatów na grobach wybitnych ich przedstawicieli.

W godzinach wieczornych uczestnicy Kongresu wzięli udział w galowym przedstawieniu baletu „Pan Twardowski” w Teatrze Wielkim Opery i Baletu.

W drugim dniu, 27 czerwca — Dniu Dyscyplin Naukowych — Kongres obradował w 17 sekcjach w salach Pałacu Kultury i Nauki, Pałacu Staszica, Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. Podstawę obrad stanowiły rozesłane uprzednio referaty syntetyczne sekcji i podsekcji. Z uwagi na poddanie ich przed Kongresem wszechstronnej dyskusji stanowiły one wspólny dorobek środowiska naukowego.

Obrady sekcji, w których udział wzięło około 2200 osób, zagajali referenci sekcji przemówieniami obrazującymi przebieg przygotowań do II Kongresu oraz komentującymi przedłożone przez prezydium sekcji projekty wniosków. W dyskusji zabrało głos ogółem 577 mówców, a do protokołu przekazało swoje wypowiedzi dalsze 87 osób.

Tabela 10

Liczba dyskutantów w sekcjach II KNP

Sekcja II KNP	Liczba dyskutantów na obradach sekcji	Liczba wypowiedzi przekazanych do protokołu
I	22	—
II	30	2
III	30	12
IV	38	—
V	34	—
VI	30	—
VII	43	—
VIII	34	—
IX	21	—
X	34	—
XI	29	1
XII	31	12
XIII	34	—
XIV	45	4
XV	28	21
XVI	21	9
XVII*	73	26
Ogółem	577	87

* łącznie z wypowiedziami na prowadzonych odrębnie obradach Podsekcji Informacji i Dokumentacji Naukowej.

Obrady w sekcjach Kongresu zostały zakończone przyjęciem wniosków w sprawie programu rozwoju nauk objętych właściwością poszczególnej sekcji na najbliższe 10-15 lat oraz warunków niezbędnych dla realizacji tego programu. W godzinach wieczornych uczestnicy i goście obejrzeni polski film fabularny *Kopernik* oraz półgodzinny film popularno-naukowy *Historia i dzień dzisiejszy nauki polskiej*. W Jabłonie przewodniczący Komitetu Organizacyjnego wydał przyjęcie dla delegacji zagranicznych biorących udział w obradach oraz kierownictwa Kongresu.

W trzecim dniu obrad, 28.VI – Dniu Udziału Nauki w Rozwiązywaniu Problemów Społeczno-Ekonomicznego Rozwoju Kraju – obrady koncentrowały się wokół wysuwanych na VI Zjeździe PZPR i w pracach rządu wielkich kompleksowych programów wszechstronnego gospodarczego i kulturalnego rozwoju kraju. Toczyły się one w 4 zespołach: Zespół I – Nauka a Rozwój Społeczny Kraju – w Sali Kongresowej PKiN, Zespół II – Nauka a Przestrzenne Zagospodarowanie Kraju – w Sali Warszawskiej PKiN, Zespół III – Nauka a Unowocześnienie Przemysłu i Techniki – w Filharmonii Warszawskiej, Zespół IV – Nauka a Zdrowie i Wyżywienie Człowieka – w Sali Kinowej PKiN.

Podstawę obrad stanowiły referaty wiceprezesów Rady Ministrów: Mieczysława Jagielskiego referat wspólny dla Zespołu I i Zespołu II; Jana Mitęgi – dla Zespołu III i Zdzisława Tomala – dla Zespołu IV, referaty wiceprezesów Polskiej Akademii Nauk kolejno dla Zespołów I, II i III: Jana Szczepańskiego, Witolda Nowackiego i Mariana Mięśowicza oraz sekretarza Wydziału Nauk Medycznych PAN Jana K. Kostrzewskiego dla Zespołu IV.

W obradach zespołów problemowych uczestniczyło około 2000 osób, a w dyskusji udział wzięło ogółem 93 mówców; dalsze 48 osób przekazało wypowiedzi do protokołu.

Tabela II

Liczba dyskutantów w zespołach problemowych II KNP

Zespół problemowy II KNP	Liczba dyskutantów na obradach zespołów	Liczba wypowiedzi przekazanych do protokołu
I	20	10
II	23	16
III	23	13
IV	27	9
Ogółem	93	48

Uczestnicy obrad w zespołach przyjęli wnioski w sprawie podstawowych zadań nauki w realizacji perspektywicznego programu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

Na sesji plenarnej 29.VI. – w czwartym dniu obrad Kongresu – sprawozdania z przebiegu obrad w sekcjach i zespołach problemowych złożyli kolejno członkowie Komitetu Organizacyjnego II KNP; z przebiegu obrad w sekcjach z zakresu nauk społecznych i humanistycznych i Zespołu I – Nauka a Rozwój Społeczny Kraju oraz Zespołu II – Nauka a Przestrzenne Zagospodarowanie Kraju – Władysław Markiewicz; z przebiegu obrad w sekcjach

z zakresu nauk ścisłych i technicznych oraz Zespołu III — Nauka a Unowocześnienie Przemysłu i Techniki — Dionizy Smoleński; z przebiegu obrad w sekcjach z zakresu nauk biologicznych, rolniczych, leśnych i medycznych i Zespołu IV — Nauka a Zdrowie i Wyżywienie Człowieka — Bohdan Dobrzański.

Następnie przewodniczący obrad prof. Szczepan Pieniążek oddał głos przewodniczącemu Komisji Wnioskowej Kongresu Kazimierzowi Secomskiemu.

Komisja Wnioskowa II KNP została powołana zgodnie z § 8 regulaminu obrad przez Prezydium Kongresu w pierwszym dniu obrad na wniosek Prezydium Komitetu Organizacyjnego II KNP z 18.VI.1973 r., przedstawiony przez przewodniczącego Komitetu. Prezydium Kongresu ustaliło, że w skład Komisji powinni wejść wszyscy przewodniczący sekcji Kongresu, przewodniczący zespołów problemowych, referenci w tych zespołach, jak również referenci składający w ostatnim dniu Kongresu sprawozdania z przebiegu obrad w sekcjach i zespołach oraz inni przedstawiciele poszczególnych grup nauk. Ustalono, że do Komisji będą wpływać propozycje uzupełnień, poprawek i uściśleń do rozsyłanych materiałów do uchwały Kongresu. Przewodnictwo Komisji Wnioskowej Prezydium Kongresu powierzyło prof. Kazimierzowi Secomskiemu, a do jej składu weszło 48 profesorów, a mianowicie: Tadeusz Baranowski, Tadeusz Cholewicki, Henryk Chołaj, Bohdan Dobrzański, Roman Fąfara, Marek Fritzhand, Władysław Grodziński, Witold Hensel, Stanisław Hueckel, Władysław Jasiński, Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska, Zdzisław Kaczmarek, Marian Kamieński, Igor Kisiel, Antonina Kloskowska, Jerzy Kołodziejczak, Jan Karol Kostrzewski, Marian Książkiewicz, Leszek Kuźnicki, Gerard Labuda, Stanisław Leszczycki, Ignacy Malecki, Tadeusz Malkiewicz, Marian Mięśowicz, Władysław Markiewicz, Jan Michalski, Włodzimierz Michajłow, Mirosław Mossakowski, Maciej Nałęcz, Witold Nowacki, Czesław Olech, Tadeusz Pełczyński, Jan Rychlewski, Witold Rudowski, Roman Sikorski, Dionizy Smoleński, Jerzy Starościk, Andrzej Straszak, Jan Szczepański, Przemysław Szafranski, Henryk Szarski, Włodzimierz Szewczuk, Maciej Wiewiórowski, Franciszek Witzak, Stefan Węgrzyn, Kazimierz Wyka, Stanisław Urbańczyk, Piotr Zaremba.

Przedstawiając z upoważnienia Komisji Wnioskowej projekt uchwały II Kongresu wraz z szeregiem proponowanych poprawek, prof. K. Secomski po obszernym omówieniu treści uchwały podkreślił, że żywa dyskusja podczas obrad 17 sekcji i 4 zespołów problemowych przyniosła zasadniczą afirmację projektu, jego głównej myśli przewodniej oraz generalnych kierunków i zadań rozwojowych nauki polskiej. Szeroka była konsultacja z uczestnikami Kongresu, około 700 głosów w dyskusji oznacza bowiem, że wypowiedział się co trzeci uczestnik obrad.

Wszystkie propozycje zmian i uściśleń były starannie rozważone na plenarnej sesji Komisji Wnioskowej, która odbyła się w godzinach wieczornych 28.VI. i poddane wielogodzinnej dyskusji. Komisja Wnioskowa, stwierdzając wielki wkład pracy sekcji i zespołów problemowych, przedstawiła 74 poprawki do projektu uchwały Kongresu.

Kongres przyjął uchwałę Kongresu pod nazwą *Nauka w służbie narodu*, a następnie uchwalił przedłożony przez czł. rzecz. PAN Janusza Groszkowskiego *Apel II Kongresu Nauki Polskiej do uczonych świata*.

Zamknięcia obrad Kongresu dokonał przewodniczący Komitetu, prezes PAN Włodzimierz Trzebiatowski.

W godzinach popołudniowych Prezes Rady Ministrów Piotr Jaroszewicz spotkał się z uczestnikami obrad wielkiego sejmiku polskiej nauki w pałacu Urzędu Rady Ministrów w Warszawie.

Zwracając się do zebranych premier P. Jaroszewicz powiedział:

„Jestem szczerze rad, że mogę powitać w siedzibie rządu PRL delegatów na II Kongres Nauki Polskiej. Szczególnie serdecznie witam przedstawicieli nauki z innych krajów, którzy uczestniczyli w obradach Kongresu.

Pracowite i owocne obrady Kongresu dobiegły końca. Przysłuchiwaliśmy się im z wielką uwagą. Cieszy nas, że obradom tym towarzyszyła głęboka troska o to, aby najlepiej wytyczyć drogi rozwoju polskiej nauki, by mogła ona jeszcze większą rolę odgrywać w tworzeniu Polski silnej i nowoczesnej, we wzbogacaniu wiedzy i kultury narodu, w kształtowaniu postaw młodego pokolenia i w wyposażeniu go w twórcze umiejętności i gruntowną wiedzę.

II Kongres Nauki Polskiej stanowi doniosłe wydarzenie w życiu naszego kraju. Jego motywem przewodnim stała się wola uczonych polskich, aby nauka coraz lepiej służyła krajowi. Idea wyrażona w hasło „Nauka w służbie narodu” w sposób prosty i jasny ukazuje rolę nauki we współczesnym świecie. Jest źródłem ufności naszego narodu, iż polska nauka będzie potężnym instrumentem w dźwiganiu kraju na coraz wyższy poziom materialnego i duchowego rozwoju.

Uważamy II Kongres Nauki Polskiej za ważny etap na szerokim szlaku umacniania wpływu i roli nauki w życiu narodu i państwa.

Pragnę zapewnzić Was, że kierownictwo partii i rząd z uwagą przeanalizują dorobek Kongresu. Będzie on dla nas, podobnie jak wszystkie osiągnięcia naukowo-badawcze polskich uczonych, cenną inspiracją i pomocą w urzeczywistnianiu wspianej wizji drugiej Polski.

Niech mi wolno będzie z okazji dzisiejszego spotkania złożyć Wam, uczonym polskim, wszystkim pracownikom nauki różnych dyscyplin i specjalności z całego kraju, serdeczne podziękowanie za rzetelny wysiłek naukowo-badawczy i pedagogiczny, za dorobek naukowy i wielki wkład w prężny rozwój socjalistycznej Polski.

Niech Wasza twórcza praca i inicjatywa w sposób wymierny i efektywny wspomaga trud klasy robotniczej i wszystkich ludzi pracy, wspiera dzieło tworzenia Polski socjalistycznej, silnej i zamożnej, takiej, jaką sobie wymarzyliśmy i ku której idziemy.

„Niech ta świadomość towarzyszy Wam, polscy uczeni, jako źródło osobistej satysfakcji i radości”.

W imieniu uczestników Kongresu podziękował premierowi Piotrowi Jaroszewiczowi prezes PAN, prof. Włodzimierz Trzebiatowski.

W spotkaniu tym uczestniczyli przedstawiciele najwyższych władz partyjnych i państwowych, a także luminarze nauki z wielu krajów, którzy przybyli na warszawski Kongres.

Uczeni zagraniczni wzięli udział w obradach odbywającej się w dniu następnym sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN poświęconej 500-leciu urodzin Mikołaja Kopernika, stanowiącej jakby uroczysty akcent końcowy Kongresu.

Już po Kongresie 2.X.1973 r. przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, prezes PAN Włodzimierz Trzebiatowski wręczył 45 profesorom i docentom wysokie odznaczenia państwowe. Zostały one przyznane uchwałą Rady Państwa z 22.VI.1973 r. za wybitne osiągnięcia naukowe ostatnich lat na podstawie wniosków przedłożonych przez Prezydium Komitetu.

W pokongresowym okresie Prezydium Komitetu Organizacyjnego odbyło jeszcze 3 zebrania (11.VII, 24.X i 12.XII.1973 r.), poświęcone m.in. zagadnieniom wykorzystania uchwały i wniosków Kongresu oraz wydawnictw. Zgodnie z decyzją

Prezydium tekst uchwały II Kongresu Nauki Polskiej został wydrukowany w broszurze o nakładzie 20 tys. egz. i rozprowadzony wśród uczestników Kongresu, wyższych uczelni oraz placówek i instytucji naukowych, przekazany komitetom wojewódzkim partii, ministrom, komitetom naukowym PAN, towarzystwom specjalistycznym i regionalnym, organizacjom społecznym, polskim placówkom dyplomatycznym, a także wprowadzony do wolnej sprzedaży. Wraz z uchwałą przekazano wnioski przyjęte po dyskusji przez sekcje i zespoły problemowe Kongresu i wydrukowane w nr 5 „Materiałów Informacyjnych II KNP”.

Uchwała Kongresu jako wyraz woli uczonych polskich i wynik prac całego środowiska naukowego jest podstawowym dokumentem stymulowania kierunków pracy w tym środowisku. W tym charakterze, wraz z innymi dokumentami Kongresu, jego sekcji i zespołów, jest i będzie wykorzystywana w pracach Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz naczelnych organów państwowych, uczelni, placówek i instytucji naukowych. W szczególności treść uchwały znajduje odzwierciedlenie w przygotowywanych dokumentach planistycznych: państwowym planie badań naukowych i prac rozwojowych na lata 1976-1980, perspektywicznym programie badań podstawowych do 1990 r., okresowych planach badań naukowych Polskiej Akademii Nauk i resortów, jest wykorzystywana w pracach, prowadzonych zgodnie z decyzją Prezydium Rządu z 5.IX.1973 r. i zarządzeniem Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 10.IX.1973 r., nad udoskonaleniem systemu planowania i koordynacji badań naukowych oraz prac rozwojowych i wdrożeniowych, a także nad innymi rozwiązaniami systemowymi w nauce. W toku przygotowań do II Kongresu Prezydium PAN prowadziło prace i dyskusje, zakończone w 6.XI.1973 r. przyjęciem uchwały w sprawie rozwoju kadr naukowych. Naczelne organy państwowe w pracach nad dalekosiężnymi programami rządowymi, których realizacja wymaga kumulowania sił twórczych również wielu placówek naukowych, opierają się na materiałach i wnioskach II Kongresu. Przykładowo można tu wskazać na prace w zakresie wykorzystania energii jądrowej w gospodarce narodowej czy ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska człowieka. Komitet Centralny PZPR, biorąc pod uwagę wyniki Kongresu, poświęci jedno z najbliższych posiedzeń problemom polityki naukowej i postępu naukowo-technicznego, tak jak to zapowiedział I sekretarz KC PZPR Edward Gierek w swym wystąpieniu na sesji plenarnej Kongresu.

Z uwagi na potrzeby nauki i naczelnych organów państwowych, wychodząc z założenia, że referaty, opracowania i uchwała Kongresu stanowią trwałe, o dużej wartości poznawczej i użytkowej dorobek polskiej nauki, Prezydium Komitetu w dn. 11.VII.1973 r. postanowiło, aby specjalne wydawnictwo pokongresowe *II Kongres Nauki Polskiej – Materiały i Dokumenty* ukazało się na 30-lecie Polski Ludowej.

Dla czytelnika zagranicznego przygotowano w 3 wersjach językowych: angielskiej, francuskiej i rosyjskiej publikację podstawowych dokumentów II KNP, a mianowicie: przemówienia I sekretarza KC PZPR na Kongresie, referatów plenarnych przewodniczącego i wiceprzewodniczącego Komitetu Kongresu, uchwały Kongresu oraz apelu do uczonych świata, jak również opracowanie sekretarza Komitetu o przygotowaniach do Kongresu i przebiegu obrad.

Apel II Kongresu Nauki Polskiej do uczonych świata, przetłumaczony na języki: angielski, francuski i rosyjski, przekazano wszystkim zagranicznym gościom Kongresu, Dyrektorowi Generalnemu UNESCO, który poinformował o przesłaniu *Apelu* do wszystkich narodowych komitetów UNESCO, przewodniczącemu Międzynarodowej Rady Unii Naukowych, zagranicznym akademiom i instytucjom naukowym, placówkom dyplomatycznym PRL. W związku z podjętymi przez Pre-

zydium Komitetu Organizacyjnego II KNP i Ministerstwo Spraw Zagranicznych staraniami *Apel* został rozesłany do wszystkich państw – członków Organizacji Narodów Zjednoczonych – przy nocie okólnej sekretarza generalnego ONZ z 17.IX.1973 r.

Materiały kongresowe – opracowania pomocnicze sekcji, syntetyczne referaty sekcji i podsekcji, wystąpienia w sekcjach i zespołach, jak również na sesjach plenarnych – były i są nadal publikowane w czasopismach specjalistycznych, wydawnictwach resortowych, towarzystw naukowych itp. Obrady Kongresu znalazły również żywe odbicie w prasie codziennej, tygodnikach i miesięcznikach społeczno-kulturalnych i politycznych.

„Pełnej pogłębionej i krytycznej oceny Kongresu oraz jego wpływu i konsekwencji na naszą naukę będzie można dokonać dopiero po dłuższym okresie, kiedy będzie możliwa ocena realizacji jego wytycznych” – stwierdzał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego. Organizatorzy i uczestnicy Kongresu z satysfakcją przyjęli jednakże wysoce pozytywną ogólną ocenę dorobku Kongresu dokonaną na wspólnym posiedzeniu Biura Politycznego KC PZPR i Prezydium Rządu 24.VII.1973 r., w której podkreślono, że Kongres był wielkim wydarzeniem w życiu naszego społeczeństwa, spełnił oczekiwania i potwierdził rosnącą rolę nauki i jej odpowiedzialność za rozwój Polski.

Dorobek II Kongresu Nauki Polskiej, jak i dorobek Roku Nauki Polskiej w ogóle, osiągnięty w przededniu 30-lecia Polski Ludowej, będzie niewątpliwie owocował przez długie lata.

Warszawa, grudzień 1973